KIỆT TÁC SÂN KHẤU THẾ GIỚI

COÓC NÂY

Lơ xít

NHÀ XUẤT BẢN SÂN KHẤU

KIỆT TÁC SÂN KHẤU THẾ GIỚI

COOC NÂY

LƠ XÍT

HOÀNG HỮU ĐẢN *dịch*

NHÀ XUẤT BẢN SÂN KHẤU
HÀ NỘI - 2006

LỜI NHÀ XUẤT BẢN

*Tủ sách **Kiệt tác Sân khấu thế giới** ra mắt bạn đọc là công sức của nhiều thế hệ Sân khấu nối tiếp sưu tầm, nghiên cứu, dịch thuật và giới thiệu với bạn đọc Việt Nam suốt hơn nửa thế kỷ qua, có ảnh hưởng lớn không chỉ về Sân khấu mà có tầm ảnh hưởng đến phát triển văn học nghệ thuật Việt Nam nói chung. Tất nhiên tiếp nhận và giao lưu văn hoá nghệ thuật không diễn ra một chiều mà tác động qua lại.*

Bắt đầu từ các tác phẩm cổ đại Hy Lạp, Trung Quốc, Ấn Độ với các tên tuổi hàng đầu về bi kịch và hài kịch như: Exkhin, Oripit, Xôphốc, Vương Thừa Phủ, Kaliđáx... bộ sách trải rộng qua nhiều thời kỳ rực rỡ của Sân khấu thế giới như thời đại Phục Hưng, Lãng mạn và Hiện đại... giới thiệu những kiệt tác chói sáng có sức sống xuyên qua nhiều thế kỷ của những nhà viết kịch kiệt xuất như Sếchxpia, Sinlơ, Môlie, Coócnây, J.Gớt, Gôgôn, Ípxen, Muyxê, Ghenman, B.Brếch, Sêkhốp, Bếckét, Raxin, Jăng Anui, Camuy, Tào Ngu... Nhiều tác

phẩm ra đời từ hàng ngàn năm trước nhưng tư tưởng và nghệ thuật vẫn đồng hành với bạn đọc và khán giả hôm nay.

Tác phẩm của ba tác giả Sân khấu Việt Nam: Đào Tấn, Nguyễn Huy Tưởng, Nguyễn Đình Thi có mặt trong Tủ sách ***Kiệt tác Sân khấu thế giới*** *đã đáp ứng đòi hỏi của đông đảo bạn đọc.*

Nhà xuất bản Sân khấu *cảm ơn Hội đồng tuyển chọn gồm các nhà Sân khấu học tiêu biểu do NSND Trọng Khôi - Chủ tịch Hội nghệ sĩ Sân khấu Việt Nam làm Chủ tịch và Công ty Minh Thành - Bộ Chỉ huy Quân sự TP Hồ Chí Minh đã giúp đỡ tận tình, trách nhiệm cao để Tủ sách kiệt tác kịp thời ra mắt bạn đọc trọn vẹn 100 cuốn trong năm 2006, chào mừng những sự kiện trọng đại của đất nước.*

Xin trân trọng giới thiệu cùng bạn đọc.

NHÀ XUẤT BẢN SÂN KHẤU

LỜI GIỚI THIỆU

COÓC NÂY VÀ NỀN BI KỊCH PHÁP

Từ giữa thế kỷ thứ XVI, tuyên ngôn của nhóm *Thất tinh* (La Pléiade) đã đề cập tới vấn đề "bắt chước người xưa". Người ta du nhập vào Pháp những loại hình thơ ca cổ. Một cuộc cải cách sân khấu được tiến hành trên cơ sở vận dụng thi học Arixtôt (Hy Lạp), Hôrax và Xênec (La Mã), chú trọng hai điểm chính:

- Nội dung câu chuyện phải "giống như thật", sự việc phải chọn vào lúc câu chuyện sắp sửa kết thúc;

- Kết cấu phải đảm bảo tính duy nhất của hành động và thời gian, cả duy nhất địa điểm càng tốt.

Kịch bản được chú ý nhiều, còn diễn xuất thì chưa có một vai trò quan trọng bởi chưa có những

đoàn chuyên nghiệp và những nhà hát đúng quy cách. Buổi biểu diễn tập trung chủ yếu vào những câu đối thoại hùng biện hoặc những độc thoại trữ tình dài dòng. Người ta chưa biết dùng tình tiết gây hồi hộp. Công chúng bình dân thường thiên về những chuyện hài hước bông đùa.

Tiêu biểu cho văn học sân khấu cuối thế kỷ XVI là Rôber Garniê và Môngcrê-chiêng. Nhất là Rôber Garniê với tác phẩm *Những người đàn bà Do Thái* (1583) mà ông gọi là *bi hài kịch*, có thể coi như tiền thân của Coóc Nây (Corneille) năm mươi năm sau: cũng học tập Xênec trong cách làm cho hành động kịch thêm phức tạp, cũng thiên về những đoạn thơ hùng biện và cũng có những mẩu đối thoại ngắn gọn, căng thẳng, thỉnh thoảng nổi bật lên những câu thơ cô đọng, chắc như ngạn ngữ dân gian.

Nhưng rồi thế kỷ XVI qua đi mà không đưa lại được cho sân khấu một hình thức ổn định mong muốn. Nhóm *Thất tinh* không thành công vì không thực hiện được sự hoà hợp cần thiết giữa tâm lý dân tộc Pháp với sự bắt chước người xưa. Trong lúc ấy, xã hội có nhiều biến chuyển đáng kể. Sau những năm dài chiến tranh tôn giáo, cuộc sống trở lại thịnh trị, phồn vinh. Cái "tác phong nhà lính" khá phổ biến

thời Hăngri IV bắt đầu làm chướng mắt giới thượng lưu. Để tỏ thái độ phản ứng, một số người lui về dinh thự riêng của mình và mở ra những "thính phòng" - câu lạc bộ - hầu hết tại phòng riêng các nữ chủ nhân.

Họ tập hợp một số nhân vật có quan điểm tương đồng nhà chính trị có, nhà ngoại giao có, nhiều nhất là nhà văn, nhà thơ và các nghệ sĩ, ví dụ nữ hầu tước Rămbuiê - nổi tiếng hơn cả - tiếp khách ngày thứ ba; cô Xquyđêri, ngày thứ bảy... Nội dung các buổi sinh hoạt đó đại khái đều giống nhau, gồm những cuộc nói chuyện nhã nhặn, những buổi bình văn thơ, đọc tác phẩm, làm những bài thơ ngắn châm biếm, hát cho nhau nghe... Merê đã đọc vở kịch *Xôphônixb* của mình, Bôxxuyê, mười sáu tuổi, đã ứng khẩu một bài giảng đạo vào buổi tối, khiến cho nhà văn Voatuyr - linh hồn thính phòng Rămbuiê - đã nói một cách dí dỏm rằng chưa bao giờ ông ta nghe giảng đạo "vừa sớm sủa vừa muộn màng như vậy). Và hầu hết những kịch bản của Coóc Nây từ *Lơ Xit* đến *Rôđôguyn* đều được đọc tại thính phòng này trước khi đem ra trình diễn. Cái hay của các thính phòng là đã góp phần loại trừ những tác phong sỗ sàng thô thiển ra ngoài các quan hệ hằng ngày, hướng người ta đi vào những vấn đề tâm lý. Nhưng cái dở của nó là đã tạo nên một thứ kiểu cách quá độ, kiểu cách trong xã

giao, trong trang phục, trong tình cảm và đặc biệt là trong ngôn ngữ. Người ta thích dùng những ẩn dụ, những hoán dụ, những từ ngữ khoa trương cầu kỳ về tình yêu: yêu điên loạn, kinh khủng, dễ sợ; người ta không nói "ngọn nến" mà nói "vật bổ sung của mặt trời", không nói "mặt trăng" mà nói "ngọn đuốc của sự im lặng", không nói "tình yêu" mà nói "ngọn lửa", không nói "đôi má" mà nói "ngai vàng của sự e lệ", nói "người bạn thường xuyên của kẻ sống và người chết" thay cho... chiếc áo sơ mi!...

Sự kiểu cách ấy đã có một ảnh hưởng khá sâu sắc đối với các nhà văn, nó đã trở thành một đặc điểm của văn chương thế kỷ XVII, kể cả ở Coóc Nây. Tuy nhiên, bên cạnh cái kiểu cách đó, các thính phòng đã có một tác động tích cực, tiến bộ đối với văn học nói chung và nói riêng đối với bi kịch. Do ảnh hưởng những buổi sinh hoạt thính phòng mà các nhà văn biết đi sâu nghiên cứu, khám phá và phân tích tâm hồn, tình cảm con người ở mọi ngóc ngách sâu kín nhất của nó, xây dựng một nền văn học mang tính chất tâm lý hết sức rạng rỡ trong đó có bi kịch đứng ở vị trí hàng đầu, mặc dầu còn vắng mặt những âm thanh, màu sắc thiên nhiên, những hình ảnh và tiếng vang lớn của cuộc sống.

Bao trùm lên hầu như cả nửa đầu thế kỷ XVI

là sự chuyển biến rộng lớn và sâu sắc, có tính quy luật, của toàn xã hội nhằm chấm dứt chế độ phong kiến cát cứ không những ở đất Pháp mà trên phạm vi cả châu Âu - là một trở ngại lớn cho sự phát triển sản xuất - nhằm tiến tới xây dựng một tổ chức xã hội tiến bộ hơn trên cơ sở thống nhất quốc gia, thống nhất thị trường: đó là chế độ quân chủ chuyên chế. Nó đã bắt đầu từ Hăngri IV, được củng cố vững vàng dưới thời Lui XIII, do hoạt động sáng suốt kiên trì và quyết tâm của một nhà chính trị, nhà tổ chức thiên tài bậc nhất nước Pháp: Giáo chủ tể tướng Risơliơ. Sau khi đã đạt được ba mục tiêu chính: Tiêu diệt phái Tin lành Huygơnô với tư cách là đảng phái chính trị, hạ thấp uy thế giai cấp quý tộc trong nước và liên minh với vua Guyxlav - Ađôlph (Thuỵ Điển) để làm suy yếu dòng họ Otơrisơ, Risơliơ đã thực hiện thắng lợi những cải cách quan trọng về tài chính, quân đội, pháp chế - Để hướng các hoạt động văn học nghệ thuật vào sự nghiệp củng cố chế độ, ông đã có những chính sách rộng rãi đối với các văn nghệ sĩ, tổ chức một nhóm năm người do ông nâng đỡ và tài trợ - trong đó có Coóc Nây - rồi thành lập Viện Hàn lâm Pháp (1635) từ câu lạc bộ Côngrađ gồm có 9 người.

Những sự kiện ấy song song với những đòi hỏi

của một công chúng ngày càng hiểu biết và "văn minh" hơn trong cuộc sống thờ phụng, cung đình, đã tác động đến bi kịch không ít.

Trước đấy, Giáo đoàn các khổ nạn (Les Confrêres de la Passion) độc quyền sân khấu, diễn tại Ôtel đơ Buôcgônhơ. Năm 1548, có lệnh cấm không cho họ diễn *kịch thánh thiêng liêng* khiến cho họ gặp nhiều khó khăn. Cuối cùng, năm 1599 - sau sắc lệnh Năngtơ về quyền tự do tôn giáo một năm, họ buộc lòng phải cho một đoàn hát rong do Vallơrăng Lơcôngtơ chỉ đạo, thuê rạp của họ; từ đó rạp Buôcgônhơ trở lại hoạt động bình thường. Năm sau, 1600, xuất hiện rạp Mare do sự chỉ đạo của diễn viên ưu tú *Môngđôri* và được Risơliơ nâng đỡ. Có rạp, nhưng phương tiện vật chất của nghệ thuật biểu diễn chưa cải tiến được bao nhiêu. Việc dàn dựng vẫn đơn sơ, trang trí ít được chú ý (chẳng hạn dựng *LơXít* người ta chỉ ghi một câu: "Sân khấu là một gian phòng có bốn cửa, cần một ghế bành cho vua". Dựng *Orax:* "Sân khấu là một toà lâu đài tuỳ ý ở hồi IV, một ghế bành". Dựng *Pôlyơct:* "Sân khấu là một lâu đài tuỳ ý"... Riêng trang phục thì nhiều và rất tốn vải. Bởi số diễn viên thu gọn tới mức tối thiểu, mỗi người phải đóng được nhiều vai, hài kịch, bi kịch, già,

trẻ, nam, nữ... sau mỗi buổi diễn họ chia nhau số tiền thu nhập được, cho nên phải đủ áo, quần, hia, mũ... Người ta tính cái hòm quần áo của Bellơrôdơ - người lãnh đạo gánh hát hoàng gia của rạp Buôcgônhơ - đáng giá tới hai mươi nghìn phơrăng. Trang phục hết sức lộng lẫy, vì các diễn viên không chịu để cho trang phục của mình bị mờ đi trước sự lộng lẫy của các khán giả thượng lưu. Lộng lẫy nhưng chỉ tượng trưng, không mang tính lịch sử, chẳng hạn nam thì có hai kiểu y phục cổ: Tây Ban Nha và La Mã, dùng cho quá khứ, bất luận nước nào và thời điểm nào.

Tương xứng với trang phục là một lối đài từ trang trọng nhưng đơn điệu. Bởi bi kịch thời kỳ này hầu hết là viết bằng thơ cho nên tiếng nói trên sân khấu chủ yếu là kể thơ, ngâm thơ, đối thoại. Nghe và nhìn, có thể phần nào và lúc nào đó nặng về nghe hơn nhìn, rồi hiểu, và thưởng thức. Người đương thời ca ngợi Môngđôri trong vai Rôđrigơ (*Lơ Xít* của Coóc Nây) đã làm say mê mọi khán giả "bằng cái giọng ngâm thơ đi thẳng vào lòng người" của ông.

Nhưng đóng góp quan trọng hơn cả cho sân khấu trong trên 30 năm đầu của thế kỷ là về mặt lý luận, từ sự xác định nội dung, tính chất chủ yếu của sân khấu để đi đến thiết lập những quy tắc mà

Boalô 40 năm sau, sẽ tập hợp lại trong cuốn *Nghệ thuật thơ ca.*

Đầu tiên là *Hardi* (1569-1632) - Hardi vẫn dựa vào hình thức bi kịch Hy Lạp, nhưng gạt các màn đồng ca ra ngoài để tăng cường hành động kịch. Ông dự đoán được một cách khá đúng đắn rằng hành động kịch phải nằm trong quá trình chuẩn bị bùng nổ của một biến cố thương tâm. Trong vở *Điđông* ông tự đặt câu hỏi: Điđông cuối cùng có bị Enê bỏ đi hay không? Trong vở *Marian* Marian sẽ là nạn nhân của lòng ghen tuông của Hêrôđ hay không? Từ đó ông đã kết cấu tác phẩm của mình một cách chặt chẽ, hấp dẫn. Người ta đã thấy vai trò chỉ đạo của lý trí trong tác phẩm của Hardi. Tiếc thay, lời văn của ông còn quá ấu trĩ, không tương xứng.

Phải đợi đến những nhà nghiên cứu có uy tín như Sapơlanh, Merê, Tu viện trưởng Đôbinhăc... những người chịu ảnh hưởng sâu sắc triết học duy lý Đêcac, thì lý luận sân khấu mới được trình bày tương đối có hệ thống. Sapơlanh đã phục hưng ở Pháp những quy luật giáo điều bắt buộc do Xcaligie nước Ý soạn thảo, nhất là luật 3 duy nhất. Đôbinhăc viết cuốn *Thực tiễn sân khấu* là một trong những công

trình nghiên cứu nghiêm túc nhất của Pháp về các vấn đề lý luận kịch.

Sáng kiến đưa kịch vào khuôn khổ ấy được sự ủng hộ của các nhà thông thái, nhà thơ, nhà văn, cả của nhà hát Mare đang tranh giành ảnh hưởng với nhà hát Buôcgônhơ, hơn hết là được sự ủng hộ và khuyến khích, thực sự là sự chỉ đạo của Risơliơ. Nhưng nó bị nhà hát Buôcgônhơ, tiêu biểu là Ôgiê phản đối. Ôgiê chủ trương, như trường phái lãng mạn sau này, phải xen lẫn cái hài với cái bi, phải rải hành động ra trong thời gian và không gian, cho rằng đó là yêu cầu của chân lý nghệ thuật và có thế kịch mới hấp dẫn người xem. (Đề tựa cho vở kịch *Tyr và Xiđông* của Xsêlăngđrơ. Một năm sau, Merê cho diễn vở kịch mục đồng *Xylvania* và năm 1634 vở bi kịch *Xôphônisbơ*, trong đó ông đưa lên hàng đầu cuộc xung đột giữa tình cảm cá nhân và bổn phận.

Như vậy là, suốt một nửa thế kỷ đấu tranh cho một nền bi kịch có quy củ, Garniê và Merê đã đặt được hai mốc quan trọng. Tuy nền bi kịch ấy, như Raxin nói, "còn thiếu tính quy luật, tính giống như thật, tính nghiêm túc và đứng đắn", nhưng một công việc rất bổ ích đã được hoàn thành: người ta đã định hình cho bi kịch.

Có hình thức xác định rồi, có quy tắc rồi, chỉ cần thay hành động thường mang tính chất hời hợt bên ngoài của loại kịch bi hài bằng một hành động nội tâm được phát triển và đi đến kết thúc do lôgic của các tính cách, và bằng một ngôn ngữ đặc thù của thể loại, ngắn gọn, trong sáng, lôi cuốn lòng người.

Sự nghiệp đó là của Coóc Nây.

*

* *

"Bút phong phú mà ngôn từ cằn cỗi
Viết kịch: hào hoa, tiếp xúc: vụng về
Người ta nghe tôi chẳng thấy chán chê,
Chỉ những lúc qua miệng người khác nói".

(Thư gửi Pellixxông)

Coóc Nây tự nhận xét về mình như vậy. Fông-tơnel - cháu gọi Coóc Nây bằng cậu, đã viết: "Ông có một bề ngoài rất bình thường, vụng về và chậm chạp, đôi mắt sáng, cái miệng đẹp, nét mặt nghiêm và buồn, trông dễ ưa, nhưng ông phát âm không được rõ, đọc thơ mình mạnh mẽ song không hay".

"Nhìn thấy Coóc Nây, không ai có thể tưởng được rằng đó là con người đã đặt vào miệng người La Mã và Hy Lạp những lời lẽ tuyệt vời và khắc hoạ tâm tư tình cảm của các anh hùng một cách đậm nét như vậy".

Bônavăngtuyr Đargôn

Coóc Nây là con người ưu tư, tính hơi cộc, dễ nổi nóng, yêu cuộc sống và mực thước trong bổn phận người chồng, người cha, người thân, tình cảm ông dịu dàng và thắm thiết... đa tình nhưng không phóng đãng, không đắm đuối say mê. Ông có tâm hồn kiêu hãnh và tự chủ, không quen luồn cúi, giả tạo. Tính cách đó giúp nhiều cho ông trong việc miêu tả dũng khí của người La Mã ngày xưa hơn là giúp cho ông làm giàu.

Coóc Nây là một thị dân quý tộc hoá, một quan toà hiểu biết thực tế cuộc sống và sức nặng đồng tiền. Sự nghiệp văn học không cản trở ông trong công vụ và việc gia đình. Ông quan tâm đến tác phẩm của ông cũng ngang với tài sản và số tiền thu hàng năm, bán vở của mình cho diễn viên với giá cao, bảo vệ bản quyền tác phẩm của mình - mà từ lâu thường bị các thư quán độc chiếm - kiên trì xin trợ cấp với những

Mạnh Thường Quân của làng văn, như Fukê, Môngtôrông hoặc với những kẻ cầm quyền như Risơliơ, Mazaranh, LuI XIV. Ông đã cho một nhân vật trong vở *Ảo tưởng hài hước nói:* "Sân khấu là một thái ấp mà khoản địa tô khá tốt".

Biết tiết kiệm và giản dị trong nếp sống hàng ngày, kể cả ở Pari, ông tránh được túng thiếu trong suốt 7 năm bị cắt tiền trợ cấp, và chưa bao giờ nghèo đến mức độ chỉ có một đôi giày vá đi vá lại, như truyền thuyết kể. Để xây dựng gia đình, ông không đợi lúc rời bỏ sân khấu mới lấy vợ như Raxin. Ông có nhiều con (7), nhiều anh em, ông rất yêu thương chăm sóc họ và được họ yêu thương chăm sóc lại. Ông luôn luôn tỏ ra trung thành với pháp luật và nhà vua, luôn luôn theo đạo Chính thống, không một lúc nào ngả theo phái Tin lành hoặc theo phái Jăngxênixt.

Trong con người giản dị vụng về đó, ẩn giấu một trí tuệ thông minh thiên về những sự phân tích tinh vi, biện luận tế nhị, một tâm hồn Normăng trung thực hướng về cái đẹp cao cả, anh hùng và đặc biệt là một năng lực làm việc rất lớn. Hãy xem số lượng những tác phẩm của ông để lại: 35 hài kịch, bi kịch, nhạc kịch, thơ trữ tình, thơ tôn giáo, luận văn, dịch phẩm và những bài nhận xét hết sức tỉ mỉ ông

viết sau mỗi tác phẩm của mình, thì sẽ thấy năng lực làm việc, nói chung và cái năng lực lao động nghệ thuật của ông nói riêng lớn lao bền bỉ đến mức độ nào.

Trong bài *Nhận xét về Pôlyơct,* ông viết: "... Thứ hai, về vấn đề duy nhất địa điểm: ở đây quy tắc duy nhất địa điểm được đảm bảo khá tốt, bởi mọi việc diễn biến trong một gian phòng hoặc một tiền sảnh chung cho cả buồng Fêlix và buồng của Pôlin. Người ta có thể phê phán rằng để đảm bảo địa điểm duy nhất mà cho Pôlin đi tới đó tìm gặp Xêver khi đáng lẽ phải tiếp chàng tại phòng riêng của mình, là một điều trái với lễ giáo. Tôi xin trả lời: Pôlin có hai lý do để tự mình đến tìm gặp Xêver tại chỗ đó: - một là để tỏ ra tôn trọng đúng mức một người mà cha nàng đang sợ cơn thịnh nộ và đang yêu cầu nàng tìm cách xoa dịu đi vì lợi ích của cha, - hai là để nàng có thể dễ dàng cắt ngang cuộc hội kiến và lui về phòng riêng nếu Xêver không chịu cáo từ theo yêu cầu của nàng, và bằng sự rút lui đó tự giải thoát mình khỏi một cuộc hội kiến nguy hiểm cho nàng - là điều không thể thực hiện được nếu cuộc hội kiến xảy ra ngay tại phòng riêng".

Và toàn bộ sự nghiệp của ông, mỗi tác phẩm,

mỗi hồi, mỗi lớp, mỗi câu thơ (ít nhất cũng trên 70.000 câu đều được viết lên với sự thận trọng như vậy cả.

Bằng nhiệt tình và năng lực sáng tạo, Coóc Nây đã tìm tòi, khám phá, khẳng định hầu hết mọi hình thức sân khấu. Ông không chỉ là người khai sinh ra nền bi kịch, mà thực sự là người sáng lập ra nền sân khấu Pháp.

1. Với *Lơ Xít*, sáng tạo ra bi kịch tách riêng hẳn với hài kịch.

2. Với *Pôlyơct,* phục hồi bi kịch thánh đã bị mất đi từ 1618 - 1639.

3. Với *Gã nói dối*, sáng tạo ra hài kịch.

4. Với *Dông Xăngsơ* gần như sáng tạo ra thể loại kịch đram, (chính kịch) - Coóc Nây gọi là hài kịch anh hùng.

5. Với những vở kịch có tình tiết rắc rối và nhiều biến chuyển bất ngờ, như *Rôđôguyn* và *Hêracliux*, sáng tạo ra một loại mêlôđram (kịch thông tục) cao cấp.

6. Với *Angđrômeđ*, *Tấm lòng cừu vàng, Pxysê*, bước đầu sáng tạo ra thể loại ca kịch.

Ông còn là một nhà thơ trữ tình lớn: những tình tiết *Lơ Xít* và *Pôlyơct* là những đoản thi tuyệt tác, những khổ thơ êm dịu ngọt ngào của *Pxysê*, những bài thơ rải rác đó đây, và nhất là bản dịch cuốn *Bắt chước chúa Jêduy* (thực chất là một tập *Suy tư* mang chất trữ tình thiêng liêng thấm thiết)... không phải là những mảng phụ, ngẫu nhiên, sáng tác vào những thời gian nhàn rỗi, bên cạnh những tác phẩm sân khấu của Coóc Nây, mà là bộ phận hữu cơ quan trọng trong toàn bộ sự nghiệp văn học của nhà thơ công giáo này. Cảm hứng thiêng liêng tràn ngập trong cuốn *Bắt chước chúa Jêduy* không phải có sau mà chính là có sẵn trong tâm hồn nhà thơ và chỉ đạo cho nhà thơ xây dựng nên tính cách cao đẹp của những nhân vật anh hùng, sẵn sàng hy sinh tình cảm cá nhân mình cho bổn phận hoặc cho một lý tưởng cao quý.

Cornây là một thiên tài văn học phong phú, sâu sắc, đa dạng, giữ một vị trí đặc biệt dành cho một tác giả đã vạch ra nhiều hướng sáng tạo và đã để lại nhiều kiệt tác.

*

* *

Quan điểm sân khấu của Coóc Nây là kết quả tổng hợp của vốn trí thức và quá trình thực tế sáng tác, thử thách và tranh luận, từ tác phẩm đầu tiên cho đến tác phẩm cuối cùng: Sau khi *Những ý kiến của Viện Hàn lâm về Lơ Xít* ra đời tiếp theo sự thành công chưa từng thấy của vở kịch này, Coóc Nây luôn luôn suy nghĩ, cân nhắc, qua những *Lời tựa, nhận xét luận văn*... nhằm bảo vệ những tác phẩm của mình chống lại những lời phê phán thiên lệch và khẳng định một số quan điểm có tính hệ thống và có tính nguyên tắc đối với toàn bộ sự nghiệp sáng tác của ông.

Coóc Nây công nhận với Arixtôt rằng mục đích duy nhất của bi kịch là gây cảm hứng cho người xem, nhưng ông bổ sung thêm ý kiến của Hôrax (nhà thơ và nhà lý luận văn học La Mã) là "Không thể gây thích thú cho mọi người nếu không gắn thêm cái bổ ích vào đó". Do đó ông đã:

1. Đưa vào kịch những câu châm ngôn, những lời giáo huấn, ít thôi mà đúng lúc đúng chỗ, không phải dưới dạng khái quát mà dưới dạng cụ thể, trong một tình huống cụ thể của hành động kịch.

2. Miêu tả những tính tốt và thói xấu thật chân thực, sâu sắc, hoàn chỉnh; cái tốt sẽ làm nẩy nở tình yêu, cái xấu làm nẩy nở căm thù.

3. Tuy không phải nguyên tắc nghệ thuật nhưng kết thúc vở kịch bằng một sự thưởng phạt công bằng là phù hợp với lòng mong muốn của quần chúng.

4. Lấy cái thiêng, cái sợ làm phương tiện giáo dục, tẩy rửa dục vọng, thanh khiết tâm hồn.

Trong lúc bi hài kịch gây thích thú cho người ta xem bằng một cốt truyện chưa nhiều tình tiết phức tạp ly kì và những đoạn kể lể hoặc trữ tình phi hành động thì Coóc Nây khẳng định hành động là linh hồn của bi kịch và phải là duy nhất; trong kịch người ta vừa nói vừa hành động và nói để hành động. Bằng một loạt những kiệt tác áp dụng thành công rực rỡ nguyên tắc nói trên, Coóc Nây đã tách hẳn bi kịch ra khỏi hài kịch và đem cho nó một hình thức xác định. Khi hành dộng đã là duy nhất, thì tính hấp dẫn của bi kịch nằm trong quá trình chuẩn bị cho sự bùng nổ của một biến cố nội tâm, nghĩa là trong sự xung đột mỗi lúc càng căng thẳng của những tâm tư, dục vọng đối lập nhau để dẫn tới một kết thúc lôgic, như một tất yếu. Coóc Nây phản đối những kiểu kết thúc phi lôgic, do một sự thay đổi giản đơn của ý chí, hoặc do một chuyện ngẫu nhiên, do sự can thiệp của số phận, của các thần (như trong vở *Ôrext* của Oripid chẳng hạn).

- Muốn cho khán giả theo dõi, hồi hộp, mỗi một biến chuyển của hành động kịch - tức mỗi một biến chuyển trong tâm hồn nhân vật chính - thì tính cách các nhân vật đó, về mặt tốt cũng như mặt xấu, phải mãnh liệt, phải vượt ra ngoài giới hạn của cái bình thường.

Để tạo nên những tính cách như thế, ý chí đó phải có một vai trò đặc biệt quan trọng, vai trò chủ đạo, bởi vì theo nhận thức của Coóc Nây cũng như của thế hệ ông, cái lớn của con người là ở ý chí. Đêcáctơ định nghĩa:

"Tôi chỉ thấy trong con người chúng ta một điều duy nhất có thể cho chúng ta cái quyền tự tôn trọng mình một cách chính đáng, đó là việc sử dụng tự do ý chí của chúng ta và quyền lực mà chúng ta có đối với những ý muốn của mình".

Chính tự mình làm chủ mình, chính ý chí kiên cường đạt tới một mục đích, một lý tưởng nhất định dưới sự chỉ đạo của lý trí, chính điều ấy mới đáng gây niềm cảm phục; ý chí ấy với vẻ đẹp tự thân một cách khách quan, tạo nên cái đẹp, cái anh hùng, cái lớn của các tính cách.

Sức mạnh của ý chí, sự cao cả của tâm hồn chỉ có thể bộc lộ được trong khuôn khổ một chủ đề cao cả,

lớn lao. Nhà thơ không được chọn những mặt yếu đuối của tâm hồn, nhất là tình yêu, làm chủ đề bi kịch; tình yêu chỉ nên đứng ở hàng thứ yếu!

"Lâu nay tôi vẫn nghĩ rằng tình yêu là một dục vọng chất chứa quá nhiều yếu đuối, không thể là tình cảm chủ yếu bao trùm trong một vở bi kịch được. Tôi thích dùng nó làm vật trang trí, không phải làm máu thịt".

(Thơ gởi Xanh Êvrơmông 1666)

- "Sự trang nghiêm của bi kịch đòi hỏi phải đề cập tới những vấn đề lợi ích quốc gia hoặc những dục vọng hùng tráng cao cả hơn tình yêu, như những tham vọng, sự rửa thù".

(Luận văn thứ nhất)

Với những tính cách phi thường, phải có những hoàn cảnh phi thường, nếu cần có thể vượt ra ngoài *giới hạn* của cái *"giống như thật"*. Có điều là, muốn cho khán giả chấp nhận thì *cái không giống như thật đó* phải được lịch sử đảm bảo, nghĩa là chủ đề phải rút ra từ lịch sử. Trong *Luận văn về bi kịch* **(luận văn thứ hai)** Coóc Nây viết:

"Không được phép bịa ra hành động chính của một bi kịch".

Nói tóm lại, theo quan điểm của Cornây, làm nổi bật lên một bản lĩnh mãnh liệt xung đột với một tình thế phi thường tồn tại trong lịch sử, đó là bi kịch.

*

* *

Nhân vật của Coóc Nây có thể xếp thành ba loại: Loại nhân vật đạo đức, loại nhân vật tội lỗi và loại nhân vật đớn hèn. Trừ loại đớn hèn, thực chất chỉ là những công cụ để làm nổi bật các nhân vật chính, thì nhân vật của Coóc Nây dù anh hùng, dù tội phạm, đều có chung một nét tính cách không nhầm lẫn với bất cứ nhân vật nào khác, đó là sức mạnh của ý chí, của tâm hồn.

Có người tự đặt lấy cho mình một nhiệm vụ cao cả, ví dụ Rôđrigơ và Simen trong *Lơ Xit*, Emili trong *Xinna* quyết trả thù cho cha, Ôrax và Quyriax chiến đấu bảo vệ Tổ quốc, Pôlyơct dâng trọn mình cho Chúa và Pôlin cho chồng. Cornệri giết Xêđar để thoả mãn vong hồn Pôngpê.

Nhưng không có nghĩa là tất cả các nhân vật của Coóc Nây chỉ có ý chí mà không có một con tim

biết yêu thương và đau khổ. Không thể Cami *(Ôrax)* là một nhân vật hầu như duy nhất của ông đã có lúc để cho tình cảm hoàn toàn chi phối hành động, trong những kiệt tác trước 1650, tức trên 10 năm trước khi ông chủ trương gạt tình yêu ra ngoài chủ đề chính của bi kịch - thì các nhân vật đạo đức, anh hùng của ông đều trải qua những cuộc đấu tranh gay gắt giữa tình yêu và bổn phận, hai tình cảm lớn trong tâm hồn, hai mặt ngang nhau của chủ đề tác phẩm. Rôđrigơ nhận gươm từ tay cha để rửa thù cho danh dự gia đình bị xúc phạm nặng nề. Nhưng rửa thù nhà thì phải giết cha của người yêu. Xử trí sao đây? Chàng đã đắn đo, cân nhắc, rồi tự phân tích, lý giải, càng đi sâu càng đau đớn giày vò, và không phải không có một phút giây chàng đã nghĩ đến một giải pháp yếu đuối:

"Thôi đành một thác là yên,

Tình đây, hiếu đấy, đôi bên cũng là...".

Cũng giống như Rôđrigơ, Simen gác tình yêu lại để làm tròn bổn phận người con gái báo thù cha. Đâu phải dễ dàng mà nàng quyết xin vua mang Rôđrigơ ra xử, mặc dầu chàng đã đánh thắng quân Mô, cứu nước cứu vua thoát khỏi tai hoạ. Câu nàng nói trước mặt vua khi nàng lầm tưởng Rôđrigơ đã

chết trong cuộc đấu kiếm với Đông Xăngsơ đã bộc lộ rõ sự giằng xé giữa bổn phận và tình yêu xót xa đau đớn ngần nào:

"Mối thù ấy con trả người đã cho con cuộc sống,

Nước mắt này con khóc kẻ con thương..."

(Lơ Xit)

Quyrax đau lòng khi phải giao tranh cùng em rể. Pôlyơct giữa tuần trăng mật, đâu có thể thản nhiên rời bỏ người vợ đáng yêu mới cưới, hơn nữa, nhường nàng lại cho Xêver người yêu của mối tình đầu? Và Pôlin đã phải trải qua bao giày vò mới nén nổi lòng mình, ngay khi hoàn cảnh cho phép nàng nghĩ tới mối tình xưa, là để trọn đạo một người vợ hiền chung thuỷ! Những cuộc đấu tranh nội tâm gay gắt đẫm lệ ấy là những nút thắt trong quá trình phát triển mâu thuẫn của hành động kịch. Chính nó tạo nên cái lớn của tính cách, của tâm hồn, chính nó tạo nên cái thương cái sợ, chính nó mang lại cho người xem giá trị nhận thức gắn với cảm hứng về cái đẹp.

Giá Coóc Nây dừng lại ở mức độ ấy!

Tiếc thay, ông đã theo đà, đẩy ý chí lên tới mức cực đoan, nhất là trong những tác phẩm sau

1650, khiến nó hầu như trở thành phi tự nhiên, phi nhân tính. Dấu hiệu đầu tiên đã xuất hiện từ câu nói của Ôrax với anh vợ là Quyriax khi biết tin Quyriax được chọn để chiến đấu cho Alba:

"Alba chọn anh rồi

Tôi không biết anh nữa!"

Khi mà trong tâm hồn nhân vật chính không còn có cuộc đấu tranh nội tâm thì hành động chuyển về các nhân vật thứ yếu, tính hấp dẫn kém đi bởi khán giả "biết rồi" không còn hồi hộp lo âu cho số phận nhân vật chính nữa. Đến những bi kịch chính trị thì hành động kịch biến thành những thủ đoạn, "những âm mưu lần lượt loại trừ nhau". Hết cả chuyện khổ đau dằn vặt, hết cả vấn đề cao thượng của tâm hồn. Cốt truyện, tình tiết trở thành trò ảo thuật, tình yêu chỉ còn là những câu tán tỉnh nhạt nhẽo *(Agiêdilax).*

Những tác phẩm lúc tuổi già của Coóc Nây không còn cái chất hấp dẫn lòng người của những *Lơ Xit, Ôrax, Pôlyơct, Xinna*. Nhưng nếu nhìn vào toàn bộ sáng tác của Coóc Nây, kể cả *xuyrêna* và *Pertarit*, thì những vở kịch ít thành công của giai đoạn về già ấy vừa như những ngôi sao nhỏ góp ánh sáng vào cho những ngôi sao lớn kia thêm chói lọi hơn, vừa là những vỡ vạc, tìm tòi, khám phá để phát hiện và đã

phát hiện ra những con đường mới, những quan điểm và phương pháp mới, chỉ cho người sau con đường nào đi được, con đường nào nên dừng.

Những nhân vật phản diện của Coóc Nây cũng mang một ý chí mãnh liệt vào hành vi tội lỗi. Mêđê, để trừng phạt sự phụ bạc của chồng là Jadông, đã một lúc giết tình địch của nàng là công chúa Glaukê, vua Crêông - cha Glaukê, và hai đứa con trai của chính mình. Clêôpatr, để một mình nắm quyền thống trị, đã giết chồng, giết con trai cả là Xêlơquyx, còn muốn giết luôn con trai thứ là Antiôquyx cùng với người yêu của chàng là Rôđôguyn. Tên phản chủ Perpenna giết tư lệnh của mình là Xertoriux. Hđiôn bằng lòng lấy Attila để rồi giết chồng liền ngay buổi tối tân hôn.

Trong bi kịch Coóc Nây, có những nhân vật tính cách đớn hèn, hoàn toàn trái ngược lại. Đó là những hạng người đầu hàng hoàn cảnh, phản bội, đáng khinh bỉ. Fêlix, tổng trấn xứ Arrmêni, cam tâm giết con rể là Pôlyơct, và sẵn sàng hy sinh con gái - Pôlin - để củng cố chức vị của mình. Ptôlêmê, do hèn nhát, đã cho người giết hại kẻ ân nhân mình là Pôngpê để tâng công với Xêđar. Pruxiax, cha của Nicômeđ kẻ thù không đội trời chung của La Mã, là

một tên vua bù nhìn luôn luôn chỉ lo sợ mất lòng tin của những quan thầy bảo hộ.

*

* *

Theo quan điểm của Coóc Nây, muốn có những tình thế, những hoàn cảnh phi thường, phải khai thác đề tài lịch sử. Cho nên những hoàn cảnh lịch sử có một vị trí cực kỳ quan trọng và không thể thiếu được trong toàn bộ sự nghiệp sân khấu của ông.

Đối với lịch sử, khi hành động đòi hỏi, ông không ngần ngại sửa đổi một vài chi tiết, ví dụ trong *Êracliux, ông để Phôcax làm vua* không phải 8 năm mà 20 năm; Pulsêri làm vua không phải 36 năm mà chỉ 15 năm.

Ông không mấy chú ý tới những đặc điểm tính dân tộc, ví dụ trong *Attila* không có dấu vết gì về phong tục của những bộ tộc man rợ, trong *Pôngpê* của người Ai Cập và ngay cả trong *Lơ Xit* của người Tây Ban Nha cũng vậy. Sự thiếu chú ý này không phải do không biết mà do quan niệm muốn miêu tả những tính cách con người nói chung ngoài khái niệm không gian và thời gian.

Thậm chí - và đây là điều có lẽ không nên xuyên tạc sự thực lịch sử đã được mọi người công nhận, ông thay đổi cả tính cách của những nhân vật đã trở thành danh nhân lịch sử, biến Oguyxtơ bạo chúa thành một vị hoàng đế độ lượng nhân từ (trong *Xinna)* - trừ phi Coóc Nây muốn miêu tả sử nhân từ đó là một thủ đoạn chính trị giả dối của Oguyxtơ như Napôlêông nhận xét (?). Clêôpatr *(Pôngpê)* không còn là người đàn bà phương Đông diễm lệ và đa tình mà trở thành một nữ hoàng kiêu căng, tàn ác, đầy tham vọng. Nicômeđ không phải là tên bạo chúa châu Á giết cả cha mình mà lại là một hoàng tử cương cường, đạo đức.

Điều mà ông quan tâm hơn cả, điều mà ông tìm ở mỗi sự kiện lịch sử là *chân lý chính trị* mà nó biểu hiện; và ngay cả tên của các vở đã hàm một nội dung chính trị rồi. Ví dụ: ở *Nicômeđ*, là cái chính trị thực dân của La Mã, ở *Pôlyơct*, là cái chính sách cấm đạo cơ đốc của đế quốc La Mã ở thế kỷ thứ III, ở *Ôtông*, là những âm mưu xung quanh việc thừa kế ngai vàng.

Chính trị là niềm say mê của nhiều kẻ quyền thế đương thời, như hoàng thân Côngđê, giáo chủ Đơ Retz. Họ tìm thấy chính trị trong tác phẩm Coóc Nây

và không ngần ngại biểu dương ông như là một nhà sử học vĩ đại. Và ngược lại, với cái nhìn sâu sắc và nhạy cảm của một nhà thơ, Coóc Nây đã khéo léo chọn đề tài lịch sử để thể hiện quan điểm chính trị của ông, hoà hợp quan điểm quân chủ chuyên chế và cơ đốc giáo chính thống.

Đặc biệt Coóc Nây viết nhiều nhất về La Mã. Giữa tâm hồn La Mã và tâm hồn ông có nhiều điểm tương đồng. Người ta có thể tìm thấy ở bi kịch của ông tất cả những đức tính tốt cũng như cái vĩ đại của La Mã cổ đại: Câu nguyền rủa của Ôrax cha: "Thì nó hãy chết đi" *(Ôrax)* là tiếng thét yêu nước của La Mã. Lòng căm ghét vua chúa của người La Mã bộc lộ trong những câu nói của Măcxim *(Xinna)*. Trong *Xinna* và trong *Xertoriux*, người ta thấy bức tranh của các cuộc nội chiến với lòng yêu tự do. Trong *Nicômeđ*, sứ thần Flaminux xuất hiện như một tia hồi quang của quyền uy La Mã.

*

* *

Trong tác phẩm Coóc Nây, mọi yếu tố, từ hành động, hoàn cảnh lịch sử cho đến tính cách đều tập trung làm nổi bật lên ý chí anh hùng, dấu hiệu

của nhân cách cao thượng. Cả văn phong cũng là văn phong hành động. Ngay từ những bài thơ yêu của tuổi hai mươi, câu thơ Coóc Nây đã có một cấu trúc chặt chẽ, sắc sảo và mạnh mẽ.

Văn phong Coóc Nây có ba đặc điểm chính:

Kịch của Coóc Nây là kịch của ý chí, ý chí phải qua biện luận để tự khẳng định, cho nên tác phẩm nào cũng đều có không ít những trang dài tranh luận về chính trị, về pháp lý, những độc thoại, những đài từ dài dằng dặc. Tất cả được tổ chức, được kết cấu chặt chẽ, được minh chứng rõ ràng, làm cho khán giả bị lôi cuốn theo nhân vật đang nói để rồi, cũng theo ý nhân vật, chấp nhận một hành vi nào đó là hợp lý hay không hợp lý. Nhà luật sư không cãi quá hai lần ấy đã khéo léo vận dụng vốn hiểu biết luật pháp, vốn ngôn ngữ La tinh và vốn trí thức văn học cổ Hy Lạp và La Mã đặc biệt là các nhà văn nhà thơ mà ông yêu thích - Xênec, Xixêrông, Luycanh, Virgil...

Thiên về biện luận, câu thơ của Coóc Nây bao giờ cũng mạnh mẽ và linh hoạt, đầy sức sống và tính chiến đấu! Nhiều tư tưởng lớn được cô đọng lại trong một vài câu ngắn gọn, nổi bật lên và biến thành ngạn ngữ.

Vì là kịch tâm lý nên những câu thơ giàu hình ảnh, mang chất thơ thuần tuý không nhiều. Nhưng khi nhân vật đi đến tột đỉnh đau thương hay hưng phấn thì chất thơ nẩy nở tự nhiên, bi tráng như dòng suối mạnh phun lên từ trong lòng đất. Coóc Nây có nhiều những đoạn thơ hay cả ngay ở những tác phẩm thất bại, ngay cả ở *Xuyrêna*. Cho đến hơi thở cuối cùng, người ta vẫn nhận ra "móng chân sư tử".

*

* *

Với *Lơ Xit* và từ *Lơ Xit* đến 1690, bất chấp những lời công kích, Coóc Nây được coi như "ông hoàng của sân khấu". "Khó mà tưởng tượng được, Pêlixxông viết, vở kịch đã được cả cung đình và công chúng hoan nghênh nồng nhiệt đến thế nào. Người ta đi xem không bao giờ chán, người ta không nói chuyện gì khác trong những buổi gặp nhau; mỗi người ai cũng thuộc lòng vài đoạn, người ta dạy cho trẻ học *Lơ Xit* và tại một vài nơi trên đất Pháp đã xuất hiện câu ngạn ngữ "Đẹp như *Lơ Xit*". Balzắc và Boalô, 23 năm sau, đã ca ngợi: "Cả Pari nhìn Simen bằng đôi mắt của Rôđrigơ". 40 năm sau, nhà phê bình La Bruye viết: "*Lơ Xit* ngay từ khi ra mắt công chúng

lần đầu, chỉ có một tiếng nói cho nó: sự khâm phục. Nó tỏ ra mạnh hơn cả quyền lực và chính trị đã liên kết lại để tiêu diệt nó mà không thành. Nó đã giành được sự khâm phục của những trí tuệ luôn luôn mâu thuẫn nhau về ý kiến: quý tộc và bình dân... Cái vĩ đại nhất ở Coóc Nây là tư tưởng của ông, một tư tưởng tuyệt vời cao cả".

Chỉ một thời gian sau, trong tủ sách Coóc Nây, đã có những bản dịch *Lơ Xit* ra tất cả mọi thứ tiếng châu Âu, trừ tiếng Xlavơ (Nam Tư) và tiếng Thổ.

Nguyên nhân nào đã khiến cho tên tuổi Coóc Nây ngự trị trên sân khấu từ thập kỷ thứ III đến thập kỷ thứ VIII? Trước hết là do thiên tài trác việt của nhà thơ, bao trùm và tiêu biểu cho những xu hướng tư tưởng và nghệ thuật tiến bộ của thời đại, đã tạo nên được sự nhất trí hài hoà giữa yêu cầu đi lên của thời đại với cái gọi là "lý tưởng Coóc Nây". Qua đề tài lịch sử, ông đã đặt ra và giải quyết đúng đắn, thỏa mãn những vấn đề chính trị thời đại đang đặt ra và cách giải quyết ấy vẫn là những bài học tốt cho nhiều thời đại về sau nữa.

Nhưng một khi tâm lý thời đại đã đổi thay, lý tưởng anh hùng không hấp dẫn người ta lắm nữa, khi

mà Raxin trẻ trung xuất hiện với những vở bi kịch thật sự bi kịch về tình yêu, hợp sở thích của thế hệ công chúng mới thì người ta quên dần ông già Coóc Nây đi cũng là chuyện đương nhiên. Trong chừng mực mà Coóc Nây, bằng thiên tài của mình, vượt lên trên thời thượng, đề cập đến những vấn đề lớn, luôn luôn nóng bỏng của con người, thì ông sống mãi với tất cả vinh quang. Cũng như khi ông để thiên tài lệ thuộc vào thời thượng, theo đuôi thời thượng thì ông trở thành lạc hậu, lỗi thời. Sau *Xayrêna,* Coóc Nây mới rút lui hẳn khỏi sân khấu.

Sang thế kỷ XVIII, các nhà phê bình nghiên cứu có xu hướng thiên về ca ngợi Raxin, tuy nhiên họ vẫn thừa nhận như Volter rằng Coóc Nây "đã thiết lập nên một trường học dạy cho người ta tâm hồn cao cả"... Thế kỷ XIX, nửa đầu, coi Coóc Nây như tiền thân của phái lãng mạn. Victor Cudanh đặt Coóc Nây lên trên Raxin rất xa: "Cả Exkhin, Xophôc và Oripit cộng lại cũng không cân bằng nổi một mình Coóc Nây". Ngày nay, các nhà viết kịch hiện đại vẫn tìm ở các kiệt tác của ông những bài học quý báu cho mình.

*

* *

Sự nghiệp sáng tác của Coóc Nây rất lớn, rất đa dạng và nhất quán. Nó bao gồm hầu hết các thể loại sân khấu. Nó khai thác đề tài của quá khứ, thuộc nhiều dân tộc, nhiều thời đại khác nhau, nó hư cấu nên bao tình huống phức tạp. Nhân vật của ông mang một dấu ấn riêng biệt, đó là sức mạnh vô địch của ý chí sáng suốt. Qua họ, Coóc Nây mang đến cho người xem bài học về khả năng vươn lên của nghị lực, ý chí con người, bài học về sự cao cả của tâm hồn, bài học đạo lý mà bất cứ thời đại nào cũng cần thiết. La Bruye đã viết: "Khi một tác phẩm nâng tâm hồn anh lên và làm nảy nở trong anh những tư tưởng tình cảm kiên cường, cao thượng, thì không cần đi tìm một nguyên tắc nào khác nữa để đánh giá nó: Đó là một tác phẩm tốt và được làm bởi một bậc thầy".

Coóc Nây xứng đáng được coi là người sáng lập vĩ đại của nền bi kịch Pháp.

Người dịch

NHÂN VẬT

ĐÔNG PHEC-NĂNG	Ông vua thứ nhất nước Ca-xti
ĐÔ-NA UYA-RĂC	Công chúa
ĐÔNG ĐIE	Cha của Đông Rô-Đri
ĐÔNG GÔ-MEX	Bá tước Gooc-max, cha của Si-men
ĐÔNG RÔ-ĐRI	Người yêu của Si-men
ĐÔNG XĂNG	Người mê Si-men
ĐÔNG A-RI-AX	Quý tộc Ca-xti
ĐÔNG A-LÔNG-XƠ	Quý tộc Ca-xti
SI-MEN	Con gái Đông Gô-mex
LÊ-Ô-NO	Người nuôi dạy công chúa
EN-VIA	Người nuôi dạy Si-men

HỒI THỨ NHẤT

LỚP I

EN-VIA, SI-MEN

SI-MEN: - En-via ơi!

Em kể chuyện này có hoàn toàn trung thực?

Có thêm thắt gì câu nói phụ thân ta?

EN-VIA: - Mãi giờ đây lòng em vẫn chan hoà

Niềm vui sướng vì những câu người nói

Với Rô-đri, tiểu thư yêu chàng bao đắm đuối.

Thì tướng công người cũng quý bấy nhiêu.

Nếu không nhầm, em dám đoán trong tim sâu:

Tình yêu đó, người sẽ truyền tiểu thư đáp lại.

SI-MEN: - Một lần nữa, hãy nói đi, em hỡi!
Bằng vào đâu mà đoán biết dạ tướng công?
Hãy chỉ cho ta nên ôm ấp trong lòng.
Hy vọng nào về điều em nói ấy?
Một câu chuyện đáng yêu như vậy
Nghe đến bao lần có chán đâu em?
Mối tình ta nồng thắm êm đềm
Và được tự do, công khai, chính thức.
Thì hứa hẹn có bao giờ quá mức!
Hãy nói ta nghe phụ thân ta đã nghĩ thế nào
Về cuộc cầu hôn mà bí mật hôm nao
Đông –Xăng và Rô-đri nhờ em giúp đỡ?
Em không để người nhận ra quá rõ
Giữa hai chàng, lòng ta đã nghiêng hẳn một bên?

EN-VIA: - Dạ không! Em chỉ nói người nghe, rất tự nhiên

Tấm lòng tiểu thư dửng dưng hờ hững,
Không để ai ngập tràn hy vọng.
Và không ai tan vỡ niềm tin.
Không nhìn ai bằng con mắt quá dịu hiền,
Hay quá nghiêm khắc: Tiểu thư bình tâm chờ đợi
Lệnh tướng công để chọn người nâng khăn sửa túi.
Lòng hiếu thảo của tiểu thư chắc mãn nguyện ý người.
Em thấy tướng công cười, nét mặt rạng niềm vui...
Để kể lại tiểu thư nghe lần nữa
Thì đây những câu người vội vàng bày tỏ
Về tiểu thư và về cả hai chàng:
"Si-men, thế là phải đạo làm con!
Với nó, cả hai đều xứng đáng.
Cả hai, kết tinh dòng máu đào cao thượng.

Đều trung nghĩa, kiên cường; tuy mới tuổi xuân xanh.

Mà ánh mắt trông biểu lộ nguyên lành

Tài đức cao siêu của các tiền nhân anh hùng ngày trước.

Nhất là Rô-đri, không một nét nào trên khuôn mặt

Không in dấu tâm hồn hào hiệp trượng phu.

Chàng xuất thân từ một gia đình đông võ tướng tài ba

Cất tiếng chào đời giữa muôn vòng nguyệt quế.

Thân phụ chàng: xưa anh hùng cái thế.

Bình sinh người tài đức vô song.

Nếp trán nhăn còn in vết anh hùng

Bao chiến công hiển hách. Nó là bằng chứng

Một thời qua lừng lẫy danh tướng...

Nay ta vững lòng chờ đón ở người con

Những chiến công chói lọi huy hoàng

Đã chứng kiến ở người cha thuở trước.

Tóm lại, con gái ta có thể yêu chàng và dẹp lòng ta được"!

Nói vậy rồi tướng công đi dự buổi chầu.

Giờ họp cắt ngang câu chuyện mới bắt đầu;

Nhưng vắn tắt cũng đủ nhìn trong tư tưởng

Giữa hai chàng người chẳng phải phân vân kén chọn...

Đức vua đang cần một sư phó cho đông cung.

Vinh dự cao này dành cho một tướng công.

Sự đề bạt không nghi ngờ gì nữa.

Lòng dũng cảm phi thường của tướng công đã rõ.

Không để ta lo ngại cạnh tranh nào.

Khi huân công nâng người lên đệ nhất anh hào

Thì ngoài tướng công, hỏi còn ai xứng đáng?

Ai dám tranh người?

Vả Rô-đri đã cùng cha bàn luận

Và thân phụ chàng đồng ý – bãi chầu ra.

Sẽ gặp tướng công thưa câu chuyện giữa đôi nhà...

Đấy tiểu thư xem: có phải chàng nắm ngay cơ hội

Và tiểu thư cũng sắp thoả lòng mong đợi....

SI-MEN: - Nhưng em ơi! Sao ta cảm thấy lòng lung lạc niềm tin;

Đã không vui, còn thấy nặng trên mình..

Một khoảng khắc có thể đổi thay số phận.

Trong vui lớn ta sợ có tai ương giấu ẩn...

EN-VIA: - Rồi xem, băn khoăn kia sẽ tan biến đáng mừng!

SI-MEN: - Được! Dù sao cũng đợi xem kết thúc cuối cùng.

LỚP II

CÔNG CHÚA – LÊ-Ô-NO – THỊ ĐỒNG

CÔNG CHÚA: - Thị đồng! Hãy đi tìm Si-men, truyền lại:

Hôm nay muộn lắm rồi, đợi mãi

Nàng vẫn dềnh dàng chưa chịu đến thăm ta

Ta không hài lòng về điều biếng nhác của tiểu thư!

LÊ-Ô-NO: - Bẩm công chúa! Hôm nào cũng một băn khoăn này giục giã

Và hôm nào cùng với Si-men tâm sự

Cũng lại dò thăm việc họ tới đâu rồi!

CÔNG CHÚA: - Đâu phải không duyên cớ, Lê-ô-no ơi!

Ta hầu như cưỡng ép nàng nhận lấy

Những mũi tên yêu làm tim ta máu chảy!

Nàng yêu Rô-đri, từ nay ta trao lại cho nàng.

Và nhờ ta chàng chiến thắng vẻ vang

Lòng kiêu hãnh ấy! Trót xe duyên cho họ.

Ta phải liệu kết thúc sầu kia nữa chứ!

LÊ-Ô-NO: - Nhưng cớ sao giữa lúc họ vui mừng.

Công chúa lại nhiều suy nghĩ bâng khuâng?

Chẳng nhẽ tình kia đang khiến họ hân hoan tràn ngập.

Lại nung nấu lòng này nỗi niềm u uất?

Chẳng lẽ điều quan tâm cao quý của bà

Trở lại gieo buồn khi hạnh phúc họ đâm hoa?

Nhưng con quá đi sâu và trở thành thất lễ...

CÔNG CHÚA: - Lê-ô-no ạ, buồn càng giấu càng sâu ngấn lệ.

Hãy nghe đây: Tim ta còn chua xót đấu tranh.

Nghị lực ta đương đầu với lớp lớp sóng tình.

Ôi tình yêu! Tên bạo chúa không nể vì ai hết!

Người hiệp sĩ ấy, ý trung nhân tự mình trao cho kẻ khác.

Biết không em? Ta tha thiết yêu thương!

LÊ-Ô-NO: - Công chúa nói sao? Công chúa yêu chàng?

CÔNG CHÚA: - Hãy đặt tay lên tim ta! Ôi xao xuyến!

Rạo rực bao niềm mỗi lần nghe nói đến

Tên vị chúa xuân mình.... Nó nhận ra ngay!

LÊ-Ô-NO: - Bà tha cho nếu con dám ngỏ lời

Phê phán mối tình kia dù biết là thất lễ.

Một bà chúa cao sang hạ mình yêu một chàng hiệp sĩ

Tầm thường ! Đức vua sẽ nói sao đây?

Sẽ nói sao đây cả nước Ca-xti này?

Ai đã sinh mình, công chúa nhớ chăng điều đó?

CÔNG CHÚA: - Ta nhớ lắm! Và sẵn sàng đầu rơi máu đổ

Trước khi hạ mình làm sai địa vị của ta.

Ta cam đoan: chỉ đức độ tài hoa

Mới được quyền đắm say hồn cao cả.

Ví thử tình ta muốn tìm câu bào chữa,

Có trăm ngàn gương bảo đảm ta yên lòng!

Ta không theo, không muốn mang tai tiếng giống dòng.

Xúc cảm mạnh, không làm ta mềm nghị lực.

Lòng với lòng, ta vẫn thường tự nhắc:

"Là con vua, thì bất cứ ai không phải đế vương

Đều chẳng xứng cùng ta chấp mối cương thường."

Khi tự thấy sóng lòng ta khôn bề chống nổi,

Thì cũng tự mình cho đi không hề ngần ngại

Trọn mối tình ta chẳng dám đa mang.

Ta đặt Si-men thay ta vào duyên phận của chàng,

Để dập lửa lòng ta, nhóm ngọn lửa lòng của họ.
Đừng ngạc nhiên thấy hồn ta sầu khổ
Nôn nóng, đợi ngày đôi lứa thành hôn.
Với ta, ngày vui kia sẽ đưa yên tĩnh lại tâm hồn...
Nếu như tình yêu sống bằng hy vọng
Thì hy vọng tan, tình yêu không thể sống.
Như ngọn đèn, dầu cạn, lụi dần đi.
Số phận ta dù cay đắng trăm bề,
Mà Si-men với Rô-đri đã thành chồng vợ;
Hy vọng mất, lòng ta lại yên lành như cũ.
Khổ thay! Đau đớn khôn cùng vẫn giày xéo tim ta.
Cho đến ngày họ cùng nhau hoa chúc mặn mà.
Chàng vẫn là người ta có quyền yêu được!
Ta cố mất chàng, nhưng mất chàng lòng ta chua xót.

Tuyệt vọng âm thầm nhầu nát tâm can!

Ngại ngùng sao khi tình yêu bắt phải khóc than

Cho một giấc mơ ta đành từ chối!

Ta cảm thấy mình ta đôi đường bối rối,

Chí kiêu hùng mà lòng cháy bỏng yêu đương.

Cuộc nhân duyên kia tai hại khôn lường

Ta sợ nó lại vừa mong mỏi nó!

Chỉ dám ước ở nó một niềm vui không đầy đủ;

Danh dự, tình yêu, với ta đều tha thiết, vấn vương.

Thành đạt hay không, ta vẫn chết cả tâm hồn!

LÊ-Ô-NO: - Bẩm công chúa! Nghe thấm thía nỗi niềm vừa kể.

Con biết nói gì ngoài những lời xót xa thấm lệ.

Cùng khóc than điều đau khổ vô song!

Chê trách vừa rồi, nay lại xót thương.

Nhưng... trong nỗi đau ngọt ngào cay đắng đó.

Lòng chống lại một tình yêu nồng nàn, quyến rũ

Ngăn đứng cơn trào, quét sạch hương mê.

Chấm dứt hoang mang... Yên tĩnh lại trở về

Cùng tâm trí! Công chúa hãy chờ mong nơi nghị lực!

Hãy hy vọng thời gian giúp sức.

Hy vọng Chúa lành rất đỗi công minh

Không để hồn cao thượng kia chịu mãi cực hình!

CÔNG CHÚA: - Hy vọng lớn của ta là để mọi niềm tin tan biến!

THỊ ĐỒNG: - Vâng lệnh bà truyền, Si-men, xin vào yết kiến!

CÔNG CHÚA: *(Với Lê-ô-no)*

Ra hành lang tiếp nàng một lát, chờ ta.

LÊ-Ô-NO: - Công chúa định thả lòng theo mãi giấc mơ?

CÔNG CHÚA: - Không đâu! Ta muốn trang điểm lại dung nhan một chút.

Dù không vui! – Ta sẽ ra ngay tức khắc

(Một mình)- Hỡi thượng đế công minh! Con chờ ơn cứu vớt của Người!

Hãy miễn cho con điều đau khổ khôn nguôi!

Hãy trả lại cho lòng con yên tĩnh!

Hãy gìn giữ cho con thanh danh trọn vẹn!

Trong hạnh phúc của người con tìm hạnh phúc riêng con!

Số phận cả ba nhân duyên này đều có liên quan

Hãy xui nó mau thành! Hoặc lòng con mạnh nữa!

Thắt chặt tơ hồng để đôi lứa nên chồng nên vợ

Là bẻ gãy xích xiềng và chấm dứt niềm riêng

... Nhưng ta mãi dùng dằng... Nào, đi gặp Si-men!
Tâm sự cùng nhau cho nỗi lòng ta vợi bớt!

LỚP III

BÁ TƯỚC – ĐÔNG ĐIE

BÁ TƯỚC: - Vậy là ngài thắng cuộc!
Và ân huệ vua ban
Đưa ngài lên chức vị cao sang
Đáng lẽ dành phần tôi đảm bảo:
Đức vua cử ngài làm đông cung giáo đạo!

ĐÔNG ĐIE: - Đúng, thưa ngài, ân huệ quang vinh
Mà đức vua vừa ban xuống gia đình
Chứng tỏ người công minh trong xử sự
Biết trọng thưởng những công lao quá khứ!

BÁ TƯỚC: - Dù chức trọng quyền cao, đế vương cũng chỉ con người.
Và cũng dễ sai lầm như tất cả chúng ta thôi.

Việc lựa chọn này chứng tỏ, với công lao hiện tại.

Người không biết quan tâm hậu đãi!

ĐÔNG ĐIE: - Bàn làm chi một chức ban không đẹp lòng ngài!

Vì ân huệ nhà vua, mà cũng vì sự nghiệp đức tài

Mới được chứ! Nhưng với vua, ta nên tỏ lòng cung kính.

Chẳng tranh luận khi đức vua đã định.

Tiếp vinh dự vua ban, ngài ban thêm vinh dự nữa cho gia đình:

Hãy buộc chặt đôi nhà bằng những mối thiêng liêng:

Tôi chỉ có một trai, ngài trâm anh một gái

Đôi lứa đẹp duyên sẽ khiến chúng mình mãi mãi

Hơn cả bạn bè! Ngài vui lòng hạ cố đến tôi,

Và nhận con tôi làm giai tế của ngài!

BÁ TƯỚC: - Cậu quý tử thì phải tìm chốn cao môn lệnh tộc

Sang giàu hơn mà xe tơ kết tóc!

Vả địa vị vinh quanh chói lọi mới của ngài

Đang chảy bầu kiêu hãnh mới trong tim trai!

Hãy thi hành nhiệm vụ vua giao, dạy đông cung thái tử.

Hãy chỉ cho người cách trông coi một xứ,

Làm run sợ muôn nhà dưới pháp luật quyền uy.

Cho kẻ lành được yêu thương, bầy gian khiếp đảm trăm bề;

Rèn luyện cho đông cung đức tính của người tướng giỏi:

Hãy dạy cho người trong gian lao dạn dày nhẫn nại.

Thành vô song trong kỹ thuật chiến tranh.

Liền ngày đêm trên lưng ngựa gắn mình.

Mặc áo giáp ngủ, hãm vây thành, chiến luỹ.

Và tự sức mình quyết định toàn trận thế!

Lấy thực tế dạy người cặn kẽ chi li

Cho người nên hoàn hảo chẳng ai bì!

ĐÔNG ĐIE: - Chẳng nói khoe, muốn rèn luyện mình bằng mẫu mực

Chỉ cần học tôi qua lịch sử cuộc đời oanh liệt:

Ở đây, qua chuỗi dài bao la hành động tuyệt trần

Người sẽ thấy làm cách nào bình trị muôn dân

Đánh chiếm một thành, tổ chức chỉ huy quân ngũ.

Và gây dựng thanh danh trên chiến công rực rỡ!

BÁ TƯỚC: - Thực tế việc làm mới tác động sâu xa

Đọc sử sách từ chương một ông hoàng không khỏi mập mờ

Về nhiệm vụ!

Và thực ra, những chuỗi tháng năm dài dặc đó
Đã làm gì được hơn tôi trong chỉ một ngày?
Ngài oanh liệt xưa kia, tôi oanh liệt hôm nay.
Và cánh tay này: chỗ dựa vững vàng cho vương quốc.
Lưỡi gươm này vung lên: Grơ-nát và A-ra-gông khép nép
Một tên tôi làm nên thành luỹ cả Ca-xti,
Không tôi, ngài phải khoanh tay khuất phục quyền uy
Người khác! Và thờ phụng kẻ thù làm chúa!
Mỗi khắc mỗi giờ, nhằm nâng mãi uy danh tôi hơn nữa.
Trên trán tôi kết thêm bao vầng nguyệt quế chiến công.
Thái tử bên tôi sẽ thử thách anh hùng,
Dưới cánh tay tôi tập rèn thế trận.

Người cứ việc nhìn tôi làm và học tài chiến thắng!

Tóm lại, để khẩn trương đáp chí lớn của người

Người sẽ thấy...

ĐÔNG ĐIE: - Tôi biết: thờ vua ngài trọn đạo suốt đời.

Tôi đã thấy dưới trướng tôi ngài chiến đấu và chỉ huy quân ngũ.

Khi tuổi tác trong đường gân toả đầy băng giá.

Tài năng ngài đã xứng đáng thay tôi.

Thôi! Để khỏi nói đi, nói lại nhiều lời:

Ngày nay ngài thế nào, tôi xưa kia thế ấy!

Nhưng trong sự đua tài hẳn ngài đã thấy

Giữa hai ta, đức vua người phân biệt công lao.

BÁ TƯỚC: - Vinh dự đáng phần tôi, ngài đã quơ vào!

ĐÔNG ĐIE: - Kẻ tranh được với ngài hẳn là vì xứng đáng!

BÁ TƯỚC: - Kẻ tài năng hơn mới là người đáng hưởng!

ĐÔNG ĐIE: - Bị khước từ đâu phải là dấu hiệu tài năng!

BÁ TƯỚC: - Ngài chiếm đoạt bằng âm mưu, dựa thế lão công thần!

ĐÔNG ĐIE: - Chỗ dựa duy nhất của ta là những huân công chói lọi.

BÁ TƯỚC: - Nói trắng ra, đức vua chỉ nể ngài cao tuổi!

ĐÔNG ĐIE: - Ban vinh dự này người căn cứ tài ba!

BÁ TƯỚC: - Nếu vậy, vinh dự này chỉ xứng đáng riêng ta!

ĐÔNG ĐIE: - Không được nhận tức là không xứng đáng!

BÁ TƯỚC: - Không xứng đáng, ta?

ĐÔNG ĐIE: - Chính ông!

BÁ TƯỚC: - Lão già khốn nạn!

Sự vô sỉ của mày sẽ được trả lời ngay!

(Đánh Đông Đie một cái tát)

ĐÔNG ĐIE: *(Đặt tay vào gươm)*-

Kết liễu đi! Và cướp cả đời ta sau vết nhục này

Vết nhục đầu tiên ô danh dòng họ.

BÁ TƯỚC: - Ngươi định làm gì với sức tàn thoi thóp đó?

ĐÔNG ĐIE: - Trời! Sức hơi tàn phản bội ta giữa lúc cần này!

BÁ TƯỚC: - Gươm ngươi đã về ta! Và mạng già đã hoá khói mây

Nếu vật nhuốc nhơ này nằm trong tay ta từ trước!

Từ biệt nhé! Không đố kỵ, hãy cho đông cung lần đọc

Để tự trau dồi, lịch sử cuộc đời ngươi!

Cái trừng phạt không oan vì trót dại một lời

Trên cuốn sử ấy không phải điều trang điểm nhỏ.

LỚP IV

ĐÔNG ĐIE: - Ôi tuyệt vọng! Ôi căm hờn! Ôi tuổi già phản phúc!

Sống làm chi để mang lấy nhục này!

Đời chiến chinh, tóc bạc trắng không hay

Mà phút chốc bùn hoen bao vầng nguyệt quế!
Cánh tay ta.
Cả Tây Ban Nha nức lòng yêu quý
Cánh tay ta, đã bao lần cứu vớt non sông!
Cánh tay ta, đã bao phen củng cố bệ rồng
Nỡ phụ ta ư! Không vì ta chiến đấu!
Ôi bóng dáng đau thương của huy hoàng dĩ vãng
Sự nghiệp bao ngày, một phút tiêu tan.
Chức vị mà chi cho hạnh phúc phũ phàng!
Vực thẳm cheo leo đổ nhào danh dự!
Có lẽ nào đành im nhìn địch thủ
Giày xéo gương đời xán lạn của ta!
Lẽ nào chịu nhuốc nhơ sống hết tuổi già
Hoặc chết nhục, thù kia không báo!
Hỡi bá tước!

Giờ đây hãy giữ chức đông cung giáo đạo.

Chức cao sang không dung kẻ bị ô danh.

Vua dù tin, nhưng bàn tay ngươi đố kỵ, tuyệt tình.

Lăng mạ thân ta, hoá thành bất xứng!

Gươm ta ơi!

Công cụ quang vinh bao huân công chói rạng.

Nay lẽo đẽo thân già - trang sức vô duyên

Lưỡi thép xưa kia gieo sấm sét trận tiền

Nay ta ngộ nạn, chỉ phô trương không bảo vệ!

Thôi! Hãy rời bỏ từ đây kẻ bất tài đê hạ.

Để báo thù ta, tìm đến kẻ anh hùng!

LỚP V

ĐÔNG ĐIE, ĐÔNG RÔ-ĐRI

ĐÔNG ĐIE: - Rô-đri! Con có đủ lòng dũng cảm hay không?

RÔ-ĐRI: - Bất cứ ai ngoài cha sẽ được nếm mùi ngay tức khắc!

ĐÔNG ĐIE: - Cơn nóng nảy đẹp lòng ta hết sức!

Cái giận hào hùng làm dịu nỗi đau thương!

Ta nhận ra dòng máu ta qua cơn phẫn nộ phi thường.

Tuổi trẻ ta đây, sống lại trong nhiệt tình xốc nổi.

Lại đây con! Lại đây! Dòng máu ta ròi rọi.

Lại, rửa nhục giống dòng! Lại, để báo thù cha!

RÔ-ĐRI: - Thù gì cơ?

ĐÔNG ĐIE: - Một vết nhục sâu cay hoen ố cả danh nhà.

Một cái tát! Tên láo xược đáng lẽ đà mất mạng.

Nhưng tuổi già đã phản ta trong căm hờn chính đáng

Và lưỡi gươm này ta không vung nổi nữa trên tay.

Ta trao con để rửa nhục cha, trả mối thù này.

Đi đi con!

Thử thách can trường với một tên láo xược!

Nhục này phải rửa bằng máu tươi mới sạch.

Giết, hoặc chết! Để con không tự phụ chủ quan

Ta cho con đương đầu với một kẻ đáng gờm.

Ta đã thấy hắn, cả mình đầy máu bụi.

Mỗi bước đi gieo kinh hoàng sợ hãi

Giữa trận tiền trong khắp cả ba quân.

Ta đã thấy:

Hắn vung gươm là địch ngã cả trăm tiểu đoàn

Và để nói thêm một đôi điều về hắn:

Hơn cả lính tài, hơn cả hàng dũng tướng,

Hắn là....

RÔ-ĐRI: - Cha làm ơn nói nốt!

ĐÔNG ĐIE: - Cha của Si-men!

RÔ-ĐRI: - Cha của...

ĐÔNG ĐIE: - Đừng hỏi lại! Ta biết con có nỗi lòng riêng!

Nhưng chịu sống ô danh là người không biết sống!

Kẻ lăng mạ càng thân, điều lăng mạ càng nghiêm trọng.

Thế đủ rồi! Con rõ nguồn cơn và trách nhiệm rửa thù

Ta chẳng nói thêm gì. Thù cha, thù con, rửa sạch vết nhơ!

Hãy xứng đáng là con một người cha như ta đó!

Bị số phận dập vùi dưới bao lần đau khổ.

Ta tìm nơi than thở cho khuây.

Đi đi con! Chạy đi! Bay đi! Rửa được thù này!

LỚP VI

ĐÔNG RÔ-ĐRI

Trời thanh sét bỗng nửa chừng
Vết thương đâu bỗng xé lòng chia đôi!
Thù kia phải trả rạch ròi
Mà tình kia lại sụt sùi xót xa.
Lặng im, tâm sự thẫn thờ.
Tưởng gần sum họp hoá ra bẽ bàng.
Trời cao, thấu nỗi đau thương?
Cha ta bị nhục, cha nàng gây nên!
Hận lòng đôi ngả đấu tranh
Nửa là danh dự, nửa tình, khó theo.
Vẹn thù cha, mất người yêu.
Bên thêm dũng khí, bên sao ngập ngừng!
Não nề đứng giữa hai đường.
Sống đời ô nhục? Phũ phàng tơ duyên?
Trời cao, thấu nỗi niềm riêng?
Thù cha nỡ gác? Cha nàng, giết sao?

Thù cha, danh dự, tình yêu.
Lớn lao nghĩa vụ, mỹ miều duyên tơ.
Tan hạnh phúc, nhục danh nhà
Bên chua xót phận, bên dơ cuộc đời.
Gươm ơi, hy vọng lòng ai.
Chia uyên rẽ thuý cũng mày, hỡi gươm!
Trao tay khơi rộng đau thương,
Rửa thù? Hay để mất nàng Si-men?
Thôi đành một thác là yên.
Tình đây, hiếu đấy, đôi bên cũng là!
Rửa thù, nàng giận ghét ta!
Mà thù không rửa, hẳn là coi khinh!
Làm ra, phụ bạc với tình.
Bỏ đi, không xứng với mình sao đang!
Đoạn trường càng dập càng tăng
Càng suy nghĩ lắm, càng man mác sầu.
Đành rằng nắm đất chôn sầu
Chết đừng để hận cho nhau một đời!
Chết, không thù trả nợ đền!
Chết, mà hoen ố tiếng thơm lẫy lừng!

Chết, mà cả nước coi thường
Rằng không bảo vệ vuông tròn thanh danh?
Tình kia chung thuỷ khôn lành
Duyên kia trân trọng cũng đành cắt ngang!
Trước sau đành mất Si-men,
Gươm ơi! Giữ lấy vẹn tròn hương thơm!
Ừ, phải! Tâm hồn ta đau thương, lầm lạc!
Cộng sinh thành phải đặt trước tình yêu!
Dù chết giữa ba quân, hay chết hận chết sầu,
Ta trả lại máu ta trong ngần không chút gợn!
Đã trót để lòng hoang mang vơ vẩn.
Nhanh chân lên! Đi lấy máu rửa thù!
Không đắn đo, thắc mắc, lo âu.
Bởi trước mắt cha ta vừa bị nhục
Dù kẻ thù là cha của chính Si-men!

HỒI THỨ HAI

LỚP I

ĐÔNG A-RI-AX – BÁ TƯỚC

BÁ TƯỚC: - Thú thật các ngài: quả tôi nóng tính
Bực một câu mà không kìm nổi lòng kiêu hãnh
Nhưng sự đã rồi! Cứu vãn vô phương!

ĐÔNG A-RI-AX: - Lòng dũng cảm kia nên chiều ý quân vương,
Người rất quan tâm, và tâm trí người bất bình mãnh liệt
Sẽ đủ quyền uy gieo xuống đầu ngài sấm sét.
Ngài cũng hết lý do bào chữa cho mình:
Chức vị cao của người bị ngài xúc phạm thanh danh.

Và mức nghiêm trọng của điều nhục mạ

Đòi phải có đền bù và nhượng bộ

Trên mức bình thường của luật lệ ban ra.

BÁ TƯỚC: - Nhà vua cứ tuỳ nghi định đoạt đời ta!

ĐÔNG A-RI-AX: - Ngài phạm lỗi lại thêm điều nóng nảy.

Vua vẫn quý ngài: hãy dịu nỗi bất bình người lại!

Lệnh người truyền: "Ta muốn vậy"! Không tuân sao?

BÁ TƯỚC: - Thưa ngài, để giữ gìn danh dự trước sau,

Trái một chút, phải đâu là trọng tội!

Và dù phải, thì những công lao hiện tại

Cũng thừa dư để xoá hết tội tình!

ĐÔNG A-RI-AX: - Dù công to và sự nghiệp quang vinh.

Với kẻ dưới, có bao giờ đấng quân vương mang nợ!

Ngài quá tự khoe mình! Và ngài nên nhớ:

Phụng sự vua mới chỉ là nghĩa vụ bầy tôi.

Ngài gieo hoạ cho mình với điều tự phụ ấy thôi.

BÁ TƯỚC: - Tôi chỉ dám tin ngài sau khi kinh qua thực tế!

ĐÔNG A-RI-AX: - Ngài nên sợ uy danh một ông vua quyền thế!

BÁ TƯỚC: - Một ngày thôi hãm hại nổi làm sao

Một kẻ như ta! Hãy cứ tập trung vào

Tất cả quyền uy mà hành hình ta quyết liệt!

Nếu ta chết, cả quốc gia nầy cũng chết!

ĐÔNG A-RI-AX: - Ngài ít sợ quyền vua đến mức độ ấy ư?

BÁ TƯỚC: - Sợ một vương trượng mà không tôi đã rơi tự bao giờ!

Không! Với tấm thân này, vua còn nhiều gắn bó!

Và đầu này rơi, vương miện người cũng đổ!

ĐÔNG A-RI-AX: - Hãy để lương tri làm dịu lại tinh thần,

Tìm một giải pháp hay!

BÁ TƯỚC: - Giải pháp đã sẵn sàng!

ĐÔNG A-RI-AX: - Tôi biết tâu lại sao đây cùng chúa thượng?

BÁ TƯỚC: - Rằng chịu nhục tôi không thể nào nhân nhượng.

ĐÔNG A-RI-AX: - Ngài nhớ cho rằng những đấng làm vua

Muốn quyền uy tuyệt đối được kiêng vì!

BÁ TƯỚC: - Số đã định rồi! Thưa ngài, không nói nữa!

ĐÔNG A-RI-AX: - Chào ngài vậy! Tôi đã cố khuyên, ngài không thèm để ý.

Nguyệt quế đầy thân, còn phải sợ sét trên đầu.

BÁ TƯỚC: - Tôi đợi chờ, chẳng sợ!

ĐÔNG A-RI-AX: - Nhưng phải phí công đâu!

BÁ TƯỚC: - Ta sẽ thấy Đông Đie được đền bù ổn thoả!

(Còn lại một mình)

Chết không sợ, thì sợ gì đe doạ.

Lòng ta cao hơn mọi thất sủng chua cay.

Có thể bắt ta sống kiếp đoạ đầy.

Đừng hòng bắt ta sống không danh dự!

LỚP II

BÁ TƯỚC – ĐÔNG RÔ-ĐRI

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Thưa Bá tước, xin hỏi một lời!

BÁ TƯỚC: - Cứ việc!

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Hãy giải thoát tôi khỏi một điều ngờ vực!

Ông có biết Đông Đie?

BÁ TƯỚC: - Biết!

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Ta nói nhỏ! Nghe đây:

Ông có biết cụ già là hiện thân của cả đức tài.

Là dũng khí và danh dự đương thời, ông có biết?

BÁ TƯỚC: - Có thể!

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Cái dũng khí này ta mang trong ánh mắt

Là dòng máu của người! Ông có biết?

BÁ TƯỚC: - Can gì ta?

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Ra đây cách bốn bước chân, ta cho biết rõ non già!

BÁ TƯỚC: - Đồ nhãi con kiêu hãnh!

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Hãy nói năng bình tĩnh!

Ta trẻ người, đúng! Nhưng với hồn cao thượng bẩm sinh

Thì tài hoa không đợi tuổi trưởng thành!

BÁ TƯỚC: - Đọ kiếm cùng ta? Ai xui ngươi mất trí?

Ngươi, mà chưa bao giờ thấy tay cầm vũ khí!

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Giống dòng ta tiếng tăm không phải đợi hai lần.

Và đường kiếm thử đầu tiên phải là đường kiếm tuyệt trần!

BÁ TƯỚC: - Ta là ai, có biết?

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Biết chứ? Bất cứ ai ngoài ta, mới nhắc
Đến tên ông đều có thể hồn bay phách lạc.
Nguyệt quế bao vầng chói lọi trán kia
Như viết rõ ràng lên điều bất lợi của ta.
Ta liều lĩnh đấu một người luôn luôn chiến thắng.
Nhưng sức mạnh có thừa khi có thừa dũng cảm
Trả thù cha, khó khăn nào cản nổi bước đi?
Cánh tay ông chưa có ai bì
Nhưng không phải không ai thắng nổi!

BÁ TƯỚC: - Lòng hào hiệp đó sáng mỗi lời ngươi nói
Qua ánh mắt ngươi ngày ngày đã lọt mắt ta.
Tin tưởng ngươi là danh dự nước Ca-xti nhà,

Ta vui để con ta cùng ngươi xe duyên cầm sắt

Ta biết rõ lòng ngươi, và vui mừng thành thực

Thấy tình kia nhường bước đạo làm con

Không giảm suy khí phách kiên cường;

Hồn, cao thượng không phụ lòng ta yêu quý!

Muốn kén rể một trang hào hoa hiệp sĩ

Ta không lầm trong lựa chọn của ta.

Nhưng với ngươi, ta ái ngại xót xa.

Phục chí cao mà thương hại đầu xanh, tuổi trẻ.

Đừng tìm thử một đường gươm tai hoạ!

Miễn cho ta cuộc đấu chẳng ngang hàng!

Thắng trận này, ta được mấy vinh quang?

Thắng chẳng gian nguy thì thắng không vinh dự.

Ta tưởng hạ ngươi chẳng bao giờ khó cả!

Chỉ để hận lòng về cái chết của ngươi thôi!

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Ông giở trò ngạo mạn xót thương sau hành vi láo xược vừa rồi:

Dám cướp thanh danh ta mà tính mạng ta không dám cướp?

BÁ TƯỚC: - Lui khỏi chốn này!

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Tuốt gươm ra! Không dài dòng tranh chấp!

BÁ TƯỚC: - Ngươi chán sống vậy ư?

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Hay ông sợ chết thiệt mình?

BÁ TƯỚC: - Nào, tới đây! Ngươi làm trọn đạo trọn tình!

Đại bất hiếu là đứa con sống thừa nhục nhã

Không trả được cho cha mối thù danh dự!

LỚP III

CÔNG CHÚA – SI-MEN – LÊ-Ô-NO

CÔNG CHÚA: - Dịu bớt, Si-men, dịu bớt nỗi sầu thương

Thêm dũng cảm trong cơn bất hạnh.

Sóng gió qua, sẽ thấy lòng yên tĩnh

Hạnh phúc này chỉ thoáng bóng mây che.

Chậm một thời gian, nào có mất gì!

SI-MEN: - Lòng nặng buồn, em dám đâu hy vọng!

Một cơn dông bỗng sóng trào biển lặng

Báo trước hãi hùng tàu vỡ, buồm trôi.

Em biết phận em: chết khi thuyền cập bến rồi!

Em đã yêu! Em được yêu! Cha mẹ đôi bên đồng ý.

Tin đắm say này, em mừng em kể

Công chúa nghe, khi hai người xảy việc tương tranh.

Chuyện tai ương, Công chúa rõ ngọn ngành.

Cho chờ đợi êm đềm hoá thành mây khói!

Ôi tham vọng đáng nguyền, điên rồ, tội lỗi.

Giày xéo, hồn, những kẻ thanh cao!

Danh dự ôi! Với tình ta bất nhẫn ngần nào!

Dành cho ta bao thở dài, nước mắt!

CÔNG CHÚA: - Chuyện bất hoà có gì đáng làm em sợ sệt?

Một phút nảy sinh, một phút lại tan thôi!

Dư luận xôn xao; việc không thể kéo dài

Bởi chính đức vua muốn đứng ra dàn xếp.

Em biết lòng ta, thông cảm nỗi buồn em tha thiết.

Sẽ tận dụng sức mình cho đỡ nhẹ nguồn cơn.

SI-MEN: - Về việc này dàn xếp cũng mất công

Những mối tử thù không thể nào chuộc lại.

Dù sử dụng quyền uy hay khéo khôn đến mấy.

Dàn xếp chăng chỉ ổn định bên ngoài!

Khi căm thù trong dạ vẫn chưa nguôi.

Càng giấu kín lửa hờn càng nóng bỏng

CÔNG CHÚA: - Duyên thiêng liêng giữa hai người chắc chắn

Sẽ xoá hận thù giữa thân phụ hai bên

Chẳng bao lâu tình ái thắng căm hờn.

Sẽ dẹp bất hoà bằng một cuộc hôn nhân hạnh phúc!

SI-MEN: - Không hy vọng! Em chỉ thầm mong ước...

Đông Đie là người kiêu hãnh, tự hào

Và phụ thân em, em biết người bản lĩnh ra sao...

Không muốn khóc mà rưng rưng ngấn lệ

Dĩ vãng giày vò, tương lai chia xé...

CÔNG CHÚA: - Em sợ gì một ông già yếu sức tàn hơi?

SI-MEN: - Rô-đri rất gan dạ!

CÔNG CHÚA: - Nhưng mới chớm xuân đời!

SI-MEN: - Người lỗi lạc đường gươm đầu đà lỗi lạc!

CÔNG CHÚA: - Em không nên sợ chàng quá mức!

Quá yêu em chàng không nỡ phật lòng

Em nói một lời, có giận cũng thành không!

SI-MEN: - Chàng không nghe thì lòng em bao xấu hổ!

Mà nghe em, dư luận xì xào, sao nỡ!

Tính tình chàng... chịu làm sao mối nhục lớn kia!

Dù chàng thuận theo hay ngược hai ước thề.

Tâm trí em vẫn thẹn thùng, hay phiền muội

Trước sự chối từ, hay một lời trân trọng.

CÔNG CHÚA: - Em Si-men có tâm hồn đẹp đẽ, thanh cao.

Quyền lợi dù liên quan, chẳng chịu mang ý nghĩ thấp hèn nào!

Nhưng giá từ đây cho đến ngày hoà giải

Ta bắt người yêu tuyệt trần kia giam lại.

Ngăn trở chàng thi thố tài ba

Liệu tình kia có bị bóng mây mờ?

SI-MEN: - A! Thưa bà, như vậy em hoàn toàn yên trí!

LỚP IV

CÔNG CHÚA – SI-MEN – LÊ-Ô-NO – THỊ ĐỒNG

CÔNG CHÚA: - Thị đồng đâu? Tìm Rô-đri, dẫn chàng về đây cho ta nhé!

THỊ ĐỒNG: - Thưa.... bá tước với chàng...

SI-MEN: - Chúa ôi! Con sợ!

CÔNG CHÚA: - Nói đi nghe!

THỊ ĐỒNG: - Từ cung điện này họ đã dẫn nhau đi.

SI-MEN: - Chỉ hai người?

THỊ ĐỒNG: - Và dường như thầm thì cãi cọ.

SI-MEN: - Chắc đụng gươm rồi! Công chúa đừng nói nữa!

Tha lỗi cho em! Em phải đi ngay!

LỚP V

CÔNG CHÚA – LÊ-Ô-NO

CÔNG CHÚA: - Than ôi! Bao ưu tư chất chứa lòng này!
Ta khóc cho nàng, người yêu nàng lại làm ta say đắm!
Yên tĩnh bỏ ta đi, lửa lòng ta lại thắm.
Điều không may sắp rẽ đường đôi lứa thiếu niên
Làm sống lại trong ta hy vọng lẫn ưu phiền.
Cảnh phân ly khiến ta ngại ngùng ân hận.
Trong giấc mơ yêu gieo niềm vui thầm lặng!

LÊ-Ô-NO: - Phẩm cách thanh cao ngự đỉnh tâm hồn
Há vội đầu hàng ngọn lửa tình hèn kém sao đang?

CÔNG CHÚA: - Chớ bảo hèn, khi nó huy hoàng tráng lệ!

Trên trái tim ta nó đường đường chúa tể.

Trọng nó nghe em! Bởi lòng ta gắn bó nâng niu.

Phẩm giá khước từ, lòng vẫn cứ mơ theo

Hy vọng điên rồ tim ta không chống nổi.

Bay tới người yêu mà Si-men vừa bỏ lại...

LÊ-Ô-NO: - Sụp đổ rồi chăng lòng dũng cảm quang vinh?

Và lý trí kia không tác dụng nữa đến tâm tình?

CÔNG CHÚA: - Chao ôi! Khi tim đã bị hương tình đầu độc.

Thì lý trí chỉ là một lời khuyên yếu ớt!

Và khi bệnh nhân tha thiết với sầu đau

Chua xót bao phải dứt cơn sầu!

LÊ-Ô-NO: - Đau khổ hoà êm đềm, hy vọng thành say đắm

Dẫu sao, với địa vị bà, Rô-đri cũng không xứng đáng!

CÔNG CHÚA: - Ta thừa biết! Tuy nhiên, nếu chỉ ta bất lực xuôi chiều

Thì lòng ta kiêu hãnh với tình yêu!

Nếu trong cuộc giao gươm, Rô-đri là người chiến thắng

Nếu vị dũng tướng kia dưới gươm chàng ngã xuống.

Ta đủ cớ yêu chàng, chẳng sợ mất thanh danh.

Bá tước còn thua, việc lớn lao nào chàng chẳng hoàn thành?

Ta tưởng tượng với đôi chiến công nho nhỏ.

Bao vương quốc dưới uy chàng cúi đầu khiếp sợ

Ta đã nghe lòng ta quả quyết đinh ninh.

Grơ-nat khoanh tay nhìn Rô-đri ngự giữa triều đình.

Quân Mô khuất phục dưới chân chàng run rẩy.

A-ra-gông đón chàng như vị chủ nhân trẻ tuổi.

Bồ-đào-nha hàng và mỗi ngày hiển hách vinh quang.

Vượt sóng đại dương, nâng cao địa vị của chàng.

Lấy máu người Phi tưới xanh vành nguyệt quế.

Nói tóm lại, tất cả những gì đẹp đẽ

Biểu dương tài lỗi lạc khách chinh phu.

Ta chờ đợi ở Rô-đri sau trận thắng rửa thù.

Và biến tình ta thành niềm vinh dự.

LÊ-Ô-NO: - Nhưng thưa... bà tung cánh tay chàng đi xa quá

Sau một trận giao gươm biết đâu chẳng có bao giờ...

CÔNG CHÚA: - Rô-đri bị xúc phạm! Mối thù do bá tước gây ra.

Họ đã kéo nhau đi, căn cứ nào bằng căn cứ ấy?

LÊ-Ô-NO: - Thì họ sẽ đánh nhau, bởi chưng bà muốn vậy!

Nhưng liệu chàng có đi xa tới giới hạn bà đi chăng?

CÔNG CHÚA: - Biết làm sao! Ta hoá điên! Ta bất định tâm thần.

Em thấy đó! Tình yêu sẽ gieo bao niềm cay đắng!

Hãy tới phòng riêng an ủi nỗi đau thầm lặng,

Đừng bỏ một mình ta trong sóng gió u sầu!

LỚP VI

ĐÔNG PHEC-NĂNG – ĐÔNG A-RI-AX – ĐÔNG XĂNG

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Ra bá tước kiêu kỳ và không biết điều đến mức ấy sao?

Y tưởng tội mình còn khả năng tha thứ?

ĐÔNG A-RI-AX: - Theo lệnh truyền, thần đã đầu đuôi phân tỏ.

Làm hết sức mình mà kết quả vẫn không.

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Trời công minh! Một bề tôi láo xược kiêu căng.

Thất lễ với ta và ít muốn chiều ta đến thế?

Y sỉ nhục Đông Đie và coi thường vua luôn thể.

Giữa triều đường dám đặt lệ cho ta!

Dù chính khách anh hùng, dù tướng lĩnh tài ba,

Ta có phép nghiêm trừng trị một tính tình kiêu hãnh!

Dù là tài nghệ hiện hình hay là chính thần chinh chiến

Y sẽ thấy thế nào là trái lệnh đấng quân vương.

Tuy nhiên, hành động khinh khi dù đáng tội muôn vàn,

Ta vẫn muốn trước tiên nhẹ nhàng xử lý.

Nhưng y lợi dụng lòng ta! Thì các khanh đi ngay, đừng chậm trễ.

Chống lại hay không, bắt y tống ngục cho ta!

ĐÔNG XĂNG: - Có thể một thời gian ông ta trở lại ôn hoà.

Cuộc hội kiến xảy ra giữa khi lòng còn sôi giận

Tâu chúa thượng! Trong ngọn lửa một cử chỉ dầu phản ứng.

Một tấm lòng hào hiệp khó nguôi ngay.

Biết mình sai, nhưng tâm hồn kiêu hãnh như vầy

Đâu dễ dàng cúi đầu nhận lỗi!

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Đông Xăng, khanh hãy im và đừng quên vội

Rằng: bênh vực y là đắc tội với triều đình!

ĐÔNG XĂNG: - Vâng lệnh truyền, tâu bệ hạ, thần im.

Nhưng bệ hạ gia ân, xin một lời bào chữa

Cho bá tước!

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Khanh có thể nói gì thêm nữa?

ĐÔNG XĂNG: - Tâu bệ hạ! Một tâm hồn quen sự nghiệp lớn lao

Không thể hạ mình khuất phục ai nào

Bởi quan niệm: hạ mình là nhục nhã;

Và cũng bởi một chữ này mà kháng cự.

Ông thấy quá khắt khe nhiệm vụ của mình

Và đã tuân lệnh rồi nếu kém dạ kiên trinh!

Bệ hạ hãy truyền cho cánh tay kia quen nghề chinh chiến

Xoá nhục mạ trên đầu gươm mũi kiếm.

Ông sẽ tuân ngay! Tâu bệ hạ, và cánh tay này

Trong lúc chờ, sẵn sàng nghênh đón bất kỳ ai!

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Khanh thất lễ! Nhưng trẫm tha cho tuổi trẻ

Lượng thứ nhiệt tình một người trai nghĩa khí.

Một ông vua khôn thấy rộng nhìn xa hơn.

Biết tiết kiệm, xương máu của kẻ triều thần;

Với bề tôi, ta chăm nom gìn giữ.

Như gìn giữ tay chân vì cái đầu mà phụng sự

Vậy nên lẽ phải của khanh không là lẽ phải của ta!

Khanh nói như quân nhân, ta hành động như nhà vua,

Dù thiên hạ bàn gì, dù y tin gì chăng nữa.

Thì tuân lệnh ta đâu có giảm phần thanh thế

Và việc động đến ta: Y làm mất danh dự lẫy lừng.

Người ta chọn làm sư phó đông cung.

Trái ý ta là nhằm bản thân ta mà xúc phạm.

Là chống lại quyền uy tối thượng.

Thôi tạm nghỉ việc nầy! Tin mới về có mươi chiếc thuyền to

Của cừu địch ta xưa ngất ngưởng mang cờ

Ngoài cửa sông dám thập thò xuất hiện

ĐÔNG A-RI-AX: - Quân giặc Mô đã hiểu rõ thế nào là sức mạnh

Của đức vua: chiến bại bao lần, chúng đâu dám cả gan

Cất bước phiêu lưu trên một kẻ thắng mạnh muôn lần!

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Chúng vẫn nhìn với tấm lòng ganh tị

Trên đất Ang-đa-lu vương trượng ta thay mình thống trị.

Vì non nước đẹp xinh này, xưa của chúng bao năm.

Chúng vẫn nhìn sang thèm muốn vô vàn.

Vì lẽ ấy mà mười năm rồi ta đặt

Tại Xê-vi ngai vàng cả Ca-xti vương quốc.

Để kiểm soát gần và bằng một lệnh rất nhanh

Lật đổ mọi âm mưu ngay lúc mới hình thành.

ĐÔNG A-RI-AX: - Chúng thừa biết – chua xót thay cho những cái đầu oanh liệt

Sự hiển diện của người đủ gìn giữ đất đai chiếm được

Chẳng có gì đáng chúa thượng phải lo!

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Và cũng chẳng gì đáng được hững hờ!

Lòng cả tin dễ mang lại điều nguy biến,

Các khanh biết: một ngọn triều lên đủ đưa thuyền chúng đến.

Nhưng tin còn mập mờ đã giao điều lo sợ là sai

Một báo động không đâu, gây rối loạn đêm dài

Trong thành phố là điều bất lợi.

Cảng dưới, thành trên, tăng cường cảnh giới!

Chiều nay, thế là tạm đủ. Cho lui!

LỚP VII

ĐÔNG PHEC-NĂNG – ĐÔNG XĂNG – ĐÔNG A-LÔNG-XƠ

ĐÔNG A-LÔNG-XƠ: - Tâu đức vua, bá tước chết rồi!

Đông Đie đã dùng cánh tay con mình rửa hận.

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Vừa xảy chuyện, từ đầu ta đoán

Sẽ có trả thù và tìm ngăn chặn tai ương.

ĐÔNG A-LÔNG-XƠ: - Nàng Si-men đẫm lệ đau thương

Dưới bệ rồng khóc kêu công lý!

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Nỗi đau nàng, lòng ta dù cảm thương suy nghĩ.

Vẫn thấy đòn trừng phạt nặng nề kia

Thích đáng với hành vi liều lĩnh của ông ta!

Nhưng, cái chết ấy dù cũng là chí phải.

Ta không thể bình tâm mất một tướng tài như vậy.

Sau bao năm dài phục vụ non sông,
Sau trăm phen vì ta đổ giọt máu hồng,
Dù bực bội vì lòng ông kiêu căng tự mãn.
Mất ông ta, là ta mất một phần sức mạnh.
Và ông ta chết đi, ta đau xót ngậm ngùi.

LỚP VIII

ĐÔNG PHEC-NĂNG – ĐÔNG ĐIE – SI-MEN – ĐÔNG XĂNG - ĐÔNG A-RI-AX – ĐÔNG A-LÔNG-XƠ

SI-MEN: - Bệ hạ! Bệ hạ ơi! Công lý!

ĐÔNG ĐIE: - Bệ hạ nghe phân giải một lời!

SI-MEN: - Con lăn mình trước long nhan!

ĐÔNG ĐIE: - Thần ôm chân chúa thượng!

SI-MEN: - Xin xét sử công bằng!

ĐÔNG ĐIE: - Xin nghe lời kêu oán!

SI-MEN: - Bệ hạ ôi! Xin hãy thanh trừng một kẻ kiêu căng

Đã đập ta chỗ dựa của ngai vàng!

Chàng đã giết cha con!

ĐÔNG ĐIE: - Nó đã rửa thù cha nó.

SI-MEN: - Máu bề tôi, đức vua hãy công bằng phân xử?

ĐÔNG ĐIE: - Trả thù cha không thể bị thanh trừng!

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Hãy đứng dậy, cả đôi bên, và bày giải tỏ tường

Si-men! Nỗi ưu phiền của con ta cùng san sẻ.

Cũng đau xót như con, lòng ta dường tan xé

(Với Đông Đie)

Khanh nói sau! Đừng trở ngại nàng kêu oan.

SI-MEN: - Bệ hạ ơi! Cha con chết! Con thấy máu người tuôn

Từ ngực anh hào chảy ra cuồn cuộn!

Ôi máu ấy, bao lần giữ cho thành trì đứng vững

Máu ấy, bao lần làm nên chiến thắng quang vinh.

Đã chảy ra, nóng hổi bất bình

Đổ xuống vì ai, không phải vì chúa thượng

Giữa sa trường, chiến tranh không thể làm nhỏ xuống.

Mà hôm nay, Rô-đri làm chảy ngập sân rồng!

Con chạy đến nơi, hốt hoảng hãi hùng,

Người đã chết! Tha thứ cho lòng con đau xót

Bệ hạ ôi! Chuyện cay đắng không thể nào kể nốt

Nước mắt, lời than nói tiếp rõ nguồn cơn.

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Can đảm lên! Hôm nay đây, nói thật cùng con

Ta sẽ thay người, nhận con làm ái nữ.

SI-MEN: - Trong cay đắng, bệ hạ ban quá nhiều vinh dự

Con đã thưa! Thấy cha chỉ còn là một thi hài

Thủng một bên sườn, máu đọng còn tươi.

Khích động lòng con, trên bụi đỏ viết lên nhiệm vụ.

Nói cách khác: tài năng người lâm tình trạng đó.

Qua vết thương thúc giục phải kêu oan.

Và để nỗi lòng người thấu đến quân vương.

Tài năng đó mượn lời con đòi công lý,

Bệ hạ ôi! Dưới quyền lực tối cao lẽ nào chịu để

Trước mắt vua điều trái ngược lăng loàn.

Khiến kẻ anh tài gặp lắm tai ương.

Mà tội phạm không hề ai trừng phạt!

Vinh quang họ bị một kẻ ngang tàng xéo nát

Tấm máu hồng và làm nhục cả vong linh.

Một tướng giỏi như kia bị giết giữa triều đình

Mà thù không trả sẽ dập tắt nhiệt tình thờ chúa thượng.

Cha con chết, con đòi trả oán.

Vì lợi ích ngai vàng hơn là để thoả lòng con.

Bệ hạ mất nhiều trong cái chết một công thần.

Hãy lấy mạng trả thù, lấy máu đền nợ máu!

Hãy hy sinh, không vì con mà vì ngôi báu.

Vì thanh thế tối cao, vì vận mệnh của người,

Hãy hy sinh vì non sông xã tắc này

Tất cả những gì mà cái chết của cha con đã làm cho kiêu hãnh.

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Đông Đie, hãy trả lời!

ĐÔNG ĐIE: - Thật đáng điều bất hạnh.

Khi sức lụi tàn đi là cùng mất nốt cuộc đời!

Khi già nua dành cho khách anh tài

Cuối sự nghiệp mình một số phận hẩm hiu bi thảm.

Thần đây, mà công sức làm nên bao danh vọng.

Thần đây, xưa mỗi bước đi bao chiến thắng lẫy lừng,

Hôm nay, để đền bù cho năm tháng nặng trên lưng.

Bị làm nhục, mà đành im không nói!

Cái điều mà xưa nay dù khi chiến đấu, vây thành hay trong âm mưu cạm bẫy.

Cái điều mà cả Grơ-nát với A-ra-gông,

Tất cả quân thù đức vua và tất cả bọn xấu lòng

Chưa làm nổi bao giờ, thì bá tước đã dám làm trắng trợn.

Ngay giữa triều đường và trước mắt chúa thượng.

Vì ganh tị với thần và ỷ thế trẻ trung hơn!

Tâu đức vua! Mái đầu này bạc trắng dưới làn gươm.

Cánh tay này, xưa cả đạo quân thù khiếp sợ.

Đã nằm xuống đáy mồ nặng đè nhục nhã.

Nếu không sinh ra một đứa con xứng đáng với cha sinh.

Xứng đáng non sông, xứng đáng với vua mình!

Nó đã giúp thần giết tươi bá tước.

Vì thần trả lại thanh danh; vì thần rửa làu mối nhục.

Nếu biểu lộ can trường, nếu tỏ dạ cương kiên.

Nếu trả thù một tát tai mà đáng chịu nhục hình

Thì sấm sét hãy đổ lên mái đầu này tất cả!

Tay lầm lỗi, thì cái đầu chịu vạ.

Tội hay không, trong sự việc này,

Tâu bệ hạ, thần là cái đầu, nó chỉ là cánh tay.

Si-men kiện nó đã giết cha nàng rửa nhục:

Nó đã chẳng làm nếu cánh tay này làm được!

Hãy chém đầu này đang sắp rụng với thời gian

Và giữ cánh tay kia còn khả năng phụng sự ngai vàng

Hãy đổ máu của thần cho Si-men thoả mãn.

Chẳng chối từ, thần vui lòng chấp thận!

Chẳng kêu than vì lệnh quá khắt khe.

Chết vẹn thanh danh, thần sẽ chết không nề!

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Việc nghiêm trọng, và xét mọi bề thấu đáo.

Đáng luận bàn giữa buổi triều đông đảo.

Đông Xăng, đưa Si-men trở lại nhà riêng!

Còn Đông Đie, hãy lấy chốn triều đường

Và lương tâm mình tạm làm nơi giam giữ.

Tìm công tử về đây, ta sẽ công bằng xét xử.

SI-MEN: - Bệ hạ ôi! Xét cho công, kẻ sát nhân phải chịu tử hình!

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Về tĩnh dưỡng đi con, và dịu bớt nỗi niềm!

SI-MEN: - Truyền con nghỉ là khơi rộng nguồn đau khổ!

HỒI THỨ BA

LỚP I

ĐÔNG RÔ-ĐRI – EN-VIA

EN-VIA: - Rô-đri! Chàng đã làm gì? Đi đâu đấy? Khốn khổ!

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Đi tiếp đoạn đường sầu thương nặng số!

EN-VIA: - Từ đâu lại cả gan, kiêu hãnh ngang tàng.

Dám đặt chân nơi chàng gieo nặng tóc tang?

Sao? Chàng tới cả đây, ngạo mạn vong hồn bá tước?

Giết người chưa đủ ư?

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Người sống, thì ta nhục!

Danh dự buộc ta làm hành động xót xa kia.

EN-VIA: - Nhưng tìm chỗ dung thân ngay ở giữa nhà

Người bị giết! Kẻ sát nhân có bao giờ hành động thế?

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Ta đến đây, nộp mạng cho quan toà ta xét xử

Chớ nhìn ta bằng cái nhìn kinh ngạc pha phôi.

Ta tìm chết đây, sau khi gieo cái chết cho người.

Quan toà ta, ấy tình ta, ấy Si-men yêu quý!

Ta đáng chết, bởi trót để nàng giận dữ

Ta tới đây nhận cho mình phần thưởng vinh quang

Bản án nàng nói lên và cái chết tự tay nàng.

EN-VIA: - Hãy tránh mặt nàng, hãy tránh lòng căm phẫn!

Những uất giận đầu tiên chàng nên xa lánh.

Chàng đi đi! Giữa lúc nỗi niềm còn nóng bỏng gắt gay,

Đừng dẫn thân vào những tình huống không may!

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Không! Không! Kẻ ta yêu, ta trót làm phật ý.

Trừng phạt ta, không thể nói giận hờn quá lễ.

Và ta tránh trăm ngàn những nỗi đau thương

Nếu ta làm tăng thêm được phẫn nộ cho nàng

Và được chết!

EN-VIA: - Tiểu thư còn trong cung, đầm đìa giọt lệ,

Sắp trở về đây có người đi theo bảo vệ;

Công tử tránh đi, cho em đỡ nỗi lo phiền.

Thiên hạ sẽ nói gì, nếu thấy chàng ở đây, ngang nhiên?

Hay chàng muốn, khi tiểu thư đã tột cùng đau khổ.

Một kẻ xấu lòng lại nói lời thô lỗ

Vu cáo tiểu thư chứa kẻ giết cha mình?

Tiểu thư sắp về, đang về... em thấy! ...
Đi nhanh!

Rô-đri! Vì danh dự tiểu thư, tránh đi làm phúc!

LỚP II

ĐÔNG XĂNG - SI-MEN – EN-VIA

ĐÔNG XĂNG: - Thưa bà, đúng! Máu trả máu, phải đền bù đúng mức!

Phẫn nộ là công bằng, và chính đáng lệ đau thương!

Tôi chẳng dám mong mang lời lẽ tầm thường

Xoa dịu nỗi lòng hay nói lời an ủi.

Nhưng nếu được giúp bà tôi có khả năng nghĩ tới.

Hãy lấy gươm tôi trừng phạt kẻ gây oan!

Hãy lấy tình tôi báo thù cái chết tướng công!

Dưới lệnh bà, cánh tay tôi sẽ căng đầy sức mạnh!

SI-MEN: - Ôi khốn khổ!

ĐÔNG XĂNG: - Được phụng sự bà, tôi vô cùng vinh hạnh!

SI-MEN: - Ta sợ mất lòng vua. Người hẹn xử công minh.

ĐÔNG XĂNG: - Bà biết thừa: những việc hình xử chậm như sên.

Nên lắm lúc, với thời gian, tội phạm thoát vòng pháp luật.

Xét xử chậm, thất thường, làm khô bao nước mắt.

Hãy để khách hào hoa dùng vũ khí rửa hờn.

Chắc chắn đã đành mà rút ngắn thời gian.

SI-MEN: - Đây phương thuốc cuối cùng! Và nếu cần đụng tới.

Nếu bất hạnh của ta vẫn khiến chàng thương hại.

Chàng sẽ tự do, tuỳ lòng trả hận cho ta!

ĐÔNG XĂNG: - Ôi hạnh phúc vô song, lòng những đợi chờ.

Ôm hy vọng, tôi đi, chan hoà sung sướng!

LỚP III

SI-MEN – EN-VIA

SI-MEN: - Ta lại được tự do, không gì ràng buộc
Có thể nói em hay mọi nỗi đau buồn.
Có thể tha hồ vắn thở dài than
Cho em thấy cả tâm hồn và mọi điều chua xót
Cha ta chết. En-via ơi!
Và đường kiếm đầu tiên tai ngược
Của Rô-đri đã cắt ngang năm tháng của Người!
Khóc, khóc nữa! Mắt ta, biến thành suối lệ đầy vơi!
Một nửa cuộc đời ta đã đẩy nửa kia xuống mộ!
Buộc ta phải báo thù sau điều tai hoạ đó.
Vì nửa mất rồi giết nốt nửa còn đây!

EN-VIA: - Tiểu thư hãy nghỉ ngơi!

SI-MEN: - Chao ôi! Giữa tai hoạ thế này

Khuyên nghỉ ngơi là lời khuyên không đúng chỗ.

Sao dịu được nỗi sầu thương đau khổ

Khi lòng ta không thể nào ghét kẻ gây nên!

Biết ước mong gì ngoài tuyệt vọng triền miên

Khi nghĩa vụ đòi ta rửa hận

Mà lòng lại vẫn yêu người gây oán?

EN-VIA: - Chàng giết cha, mà tiểu thư vẫn cứ yêu thương?

SI-MEN: - Nói yêu thương chưa đủ! Với chàng

En-via ạ, lòng ta thờ phụng!

Tình say đắm chống lại lòng căm phẫn

Trong kẻ thù bắt gặp kẻ ta yêu!

Ta cảm giác giờ đây, mặc căm giận dâng trào.

Rô-đri với phụ thân ta, trong trái tim này vẫn còn giao chiến.

Dồn ép, tiến công, thoái lui, giữ miếng.

Khi mạnh, khi hèn, khi chiến thắng xông lên.

Trận đấu gay go giữa sóng giận với lửa tình

Xét nát tim ta mà hồn không chia sẻ

Tình âu yếm dẫu vô cùng mạnh mẽ.

Ta không nghỉ ngơi gì trước bổn phận thiêng liêng.

Ta thẳng bước đi trên đường danh dự, một niềm!

Ta yêu dấu Rô-đri, thương chàng mà xót xa cay đắng.

Lòng ở phía chàng! Nhưng tình dù sâu nặng

Ta biết rõ mình, biết cha mình đã chết bởi vì ai!

EN-VIA: - Tiểu thư định kiện chàng?

SI-MEN: - Ôi! Ý nghĩ đắng cay!

Và bổn phận đắng cay buộc lòng ta đeo đẳng!

Ta đòi được đầu chàng, lại sợ đầu chàng rơi xuống!

Chàng chết, ta chết theo, mà ta vẫn chẳng buông tha!

EN-VIA: - Tiểu thư hãy bỏ đi, bỏ ý định xót xa.

Tự đặt làm chi những luật điều bạo ngược!

SI-MEN: - Sao! Cha ta chết, cánh tay ta ôm ấp.

Máu người đòi trả oán, mà ta không nghe?

Lòng ươn hèn trong đắm đuối say mê

Tưởng trọn đạo mình với giọt máu hồng bất lực?

Lẽ nào chịu để mối tình mê hoặc

Trong im lặng đê hèn bóp chết thanh danh!

EN-VIA: - Hãy tin em: người ta sẽ thể tất nhân tình

Nếu với người thương căm thù có hạn.

Đối với một người yêu: như vậy là đủ lắm.

Gặp đức vua rồi, tiểu thư đừng nôn nóng vội vàng.

Đừng cố chấp nê trong tâm trạng khác thường.

SI-MEN: - Ta phải trả thù! Đây vấn đề danh dự!

Dù tình yêu có vuốt ve lòng chăng nữa.

Mọi phân trần đều hổ thẹn chí thanh cao.

EN-VIA: - Nhưng mà... tiểu thư yêu Rô-đri, tình không hờ hững chút nào!

SI-MEN: - Đúng thế!

EN-VIA: - Vậy tiểu thư định làm gì kia chứ?

SI-MEN: - Để chấm dứt đau thương, bảo toàn danh dự:

Ta phải kiện chàng, giết chàng và sau đó chết theo!

LỚP IV

ĐÔNG RÔ-ĐRI – SI-MEN – EN-VIA

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Thôi! Kiện mà chi cho mất công nhiều,

Giành lấy vinh dự bắt ta đừng sống nữa!

SI-MEN: - En-via! Ta ở đâu đây? Ta thấy gì? Thật, giả?

Rô-đri tại nhà này! Rô-đri trước mặt ta sao?

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Đừng tiếc máu ta! Cứ điềm nhiên nếm hạnh phúc ngọt ngào

Nhìn ta chết và mối thù em rửa sạch!

SI-MEN: - Ôi đau đớn!

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Hãy nghe ta!

SI-MEN: - Em chết mất!

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Một phút thôi!

SI-MEN: - Chàng đi đi! Để em từ biệt cõi đời!

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Chỉ xin em cho nói một câu thôi!

Rồi sau đó trả lời bằng mũi kiếm!

SI-MEN: - Ôi! Mũi kiếm! Mà máu cha em còn đậm!

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Si-men em!

SI-MEN: - Cất khỏi mắt em cái vật đáng kinh kia!

Nó oán trách đời ai và tội ác nặng nề!

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Ngược lại, nên nhìn nó để khích lệ lòng căm ghét,

Nung nấu hận thù, cho ta được sớm về cõi chết.

SI-MEN: - Nó đẫm máu em!

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Hãy đâm ngập nó vào trong máu của ta,

Và như vậy, màu máu em sẽ bị xoá nhoà.

SI-MEN: - Ôi tàn nhẫn, chỉ một ngày thôi đã giết.

Cha, bằng gươm, con gái, bằng cái nhìn oan nghiệt.

Cất gươm đi, em không chịu nổi nữa rồi!

Muốn em nghe, lại làm em chết mất thôi!

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Xin theo ý! Nhưng ta không bỏ điều mong muốn

Bằng tay em kết liễu cuộc đời sầu muộn.

Chớ mong chờ ở lòng âu yếm của ta

Sự hối hận đê hèn về hành động đúng vừa qua!

Cơn nóng nảy vội vàng khôn đường lấy lại

Nhục cha ta, phủ lên đời ta vết nhơ tai hại.

Biết không em? Với khách anh hào

Một cái tát xúc phạm người sâu nặng biết bao!

Nhục cả cho ta, ta đã tìm người gây nhục,

Tìm thấy: ta trả thù danh dự, thù cha cùng một lúc.

Và sẽ còn làm vậy nữa nếu như cần!

Nói thực thà, đâu phải trong thâm tâm

Ta chẳng có lúc vì em mà ngả nghiêng, rời rã.

Thầm oán trách cha ta, và oán trách cả bản thân ta nữa!

Đấy, sức mạnh tình yêu: xúc phạm lớn dường này

Mà ta vẫn phân vân nên rửa hận hay thôi!

Trong cái thế: mất lòng em hoặc chịu điều sỉ nhục,

Ta suy nghĩ: hay chính tay ta đã quá vội vàng một lúc.

Tự kết tội mình đã hành động quá thô.

Nhan sắc em biết đâu đã thắng cả mối thù

Ta quên rằng: mất danh dự thì yêu em không thể được!

Rằng: dẫu tình ta trong tim em dào dạt chan hoà.

Cao thượng, em yêu chiều, thì đê mạt, ghét sâu xa.

Nghe tiếng gọi con tim và làm theo lệnh nó.

Là không xứng tình em và tiêu tan phẩm giá.

Ta nói mãi, em ơi! Dẫu lòng chua xót khóc than.

Đến nhắm mắt xuôi tay vẫn muốn nhắc em rằng:

Ta đã lỗi cùng em nhưng buộc lòng ta phải làm thế ấy.

Để rửa vết nhơ và xứng tình em vậy.

Giờ đây, danh dự, thù cha, vẹn cả đôi đường.

Ta đến vì em đền đáp nỗi đau thương.

Ta đến đây, dâng em máu hồng đổ xuống.

Nghĩa trước trả đầy, tình nay giữ trọn.

Ta biết mất cha thù kia em phải báo đền.

Ta muốn cướp của em lễ vật hy sinh.

Hãy can đảm cắt ngang chớ ngại.

Trả lại cha, thay máu đào đã chảy.

Tính mạng của người đã tự hào làm đổ máu cha em!

SI-MEN: - A. Rô-đri, tuy thù sâu nhưng nói thực nỗi niềm.

Em không thể trách chàng đã tránh điều đê tiện.

Dù cay đắng trăm ngàn, dày vò, đau đớn.

Chẳng buộc tội chàng, chỉ khóc điều bất hạnh xót xa.

Em biết: danh dự đòi hỏi gì sau điều sỉ nhục lớn kia.

Ở một tâm hồn thanh cao, dạt dào sức sống.

Hành động chàng, không ngoài nghĩa vụ con người cao thượng.

Đã đồng thời nhắc em, làm nghĩa vụ của em.

Tài oan nghiệt kia đã nhắc em bằng chiến thắng của mình

Nó đã trả vẹn thù cha và giữ tròn danh dự.

Em cũng thế: điều cân nhắc, băn khoăn, suy nghĩ.

Là giữ gìn danh dự, trả thù cha.

Than ôi! Nghĩ tình chàng mà tuyệt vọng ngẩn ngơ.

Nếu thân phụ em chết vì điều bất hạnh khác.

Em đã thấy nơi chàng niềm an ủi lòng duy nhất.

Và giữa đau thương đôi cảm giác, êm đềm.

Được ngón tay chàng, lau nước mắt cho em.

Chua xót bấy! Mất cha, lại phải mất chàng cùng một lúc!

Vì danh dự, lửa lòng đành dập tắt!

Nghĩa vụ khắt khe cay đắng trăm đường

Buộc lòng mình, giết kẻ mình thương!

Bởi rốt cuộc, dù âu yếm cũng chớ hòng mong ước.

Tình cảm yếu hèn ngăn cánh tay trừng phạt.

Lòng thuỷ chung dầu nồng thắm nâng niu.

Cao thượng này phải đáp lòng cao thượng người yêu:

Giết cha em, chàng chứng tỏ cùng em xứng đáng.

Để xứng chàng, em cũng phải đòi chàng thế mạng.

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Danh dự đòi, thôi đừng lần lữa rày mai,
Nộp đầu ta, đây, chẳng tiếc chẳng nài.
Em hãy lấy làm vật hy sinh cho trọn tình phải đạo!
Án quyết sẽ êm đềm và êm đềm nhát gươm báo hiếu.
Em ơi! Sau tội lỗi ta làm
Muốn được xử công bằng mà chờ đợi tháng năm
Là trì hoãn quang vinh em lại
Và kéo dài cực hình ta thêm mãi.
Được chết bởi bàn tay yêu dấu gây nên.
Ta chết ngay, sung sướng, ngon lành.

SI-MEN: - Chàng đi đi, em là người thân đâu phải là đao phủ.
Chàng đến nộp mình, phải chăng em xét xử?
Em tấn công mà chàng phải giữ đầu.
Em phải nhận đầu chàng từ tay kẻ khác trao.

Khiếu tố chàng chứ không tự tay trừng phạt.

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Tình thuỷ chung dẫu vì em ôm ấp.

Lòng cao thượng kia phải đáp ứng lòng này.

Báo thù cha mà nhờ kẻ khác ra tay

Thì như vầy, Si-men em, không phải là đáp ứng.

Thù cha ta, chỉ cánh tay ta trả trọn.

Thì thù cha em, cánh tay em phải trả trọn cho người.

SI-MEN: - Tàn ác sao! Mà cố chấp mãi không thôi!

Chàng biết tự báo thù lại bắt em nhờ người giúp sức!

Em học gương chàng và có thừa đảm lực.

Đâu chịu cùng chàng chia vinh hạnh làm đôi!

Danh dự, thù cha, em đâu chịu để tiếng đời

Rằng nhờ thất vọng hay tình yêu chàng mới vẹn!

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Ôi điều danh dự khắt khe, bất chấp lời khẩn nguyện.

Dễ cuối cùng ta không được điều hạnh phúc này sao!

Hãy nhân danh người cha chết, hoặc nhân danh tình thắm ngọt ngào.

Mà trừng phạt ta vì thù, hay ít ra vì thương hại.

Người yêu khốn khổ này sẽ thấy lòng khoan khoái.

Chết vì tay em hơn sống mà em ghét em thù

SI-MEN: - Chàng đi đi! Em không ghét chàng đâu!

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Phải ghét chứ!

SI-MEN: - Không thể nào ghét được!

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Em không sợ chê cười, không sợ lời khích bác.

Khi người rõ tội ta mà tình vẫn yêu thương?

Chúng có tiếc lời đâu những kẻ xấu lòng!

Hãy buộc chúng im! Và, không tranh luận.

Hãy bảo vệ thanh danh, bắt ta đền mạng!

SI-MEN: - Không giết chàng, thanh danh em càng chói lọi trăm lần.

Em muốn cho những phường ám muội lương tâm.

Ca ngợi danh em và thông cảm nỗi niềm em tê tái.

Biết em yêu chàng, vẫn kiên cường khiếu nại.

Chàng đi thôi!

Đừng để em đau đớn bồi hồi

Nhìn thấy điều mình phải cắn răng chịu mất

Khi lòng vẫn yêu thương tha thiết.

Trong bóng tối đêm trường hãy giấu kín bước chân đi.

Nếu lộ ra là thanh danh em sẽ bị ê chề;

Cơ hội duy nhất bọn xấu lòng mong đợi

Là biết nơi đây em để chàng lui tới.

Đừng để chúng phẩm bình tư cách của em!

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Được chết là yên!

SI-MEN: - Thôi, xin chàng lui gót!

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Em định gì, nói nốt!

SI-MEN: - Dù yêu đương dao động căm thù,
Em cố hết sức mình rửa sạch hận cho cha.
Nhưng nghĩa vụ dù khắt khe chua xót.
Chỉ ước một điều: là hoàn toàn bất lực.

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Ôi, màu nhiệm tình yêu!

SI-MEN: - Ôi, tuyệt đỉnh đau lòng!

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Ôi, vì cha, mà lệ buồn thương ta chan chứa bao dòng!

SI-MEN: - Rô-đri chàng ôi! Sự đời ai ngỡ?...

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Si-men em ! Ai tưởng rằng đôi lứa...

SI-MEN: - Hạnh phúc gần kề bỗng phải chia phôi!

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Ai có ngờ đâu thuyền đã ghé bến rồi
Mà dông tố bất thần tan tành mong đợi!

SI-MEN: - Ôi, chua xót vô bờ!

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Ôi, tiếc thương vời vợi!

SI-MEN: - Lần nữa, chàng đi đi, em không nghe chàng nói nữa đâu!

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Từ biệt em! Ta đi, lê cuộc đời tan nát muộn sầu

Cho đến lúc vì tay em mà kết thúc!

SI-MEN: - Nếu kết quả như lời, em quyết vì chàng hẹn ước

Chàng chết rồi, em không sống một giây thêm..

Giã từ! Chàng đi đi, đừng để một ai nhìn..

EN-VIA: - Thưa tiểu thư,

Dù trời xanh bắt chịu trăm ngàn đau khổ...

SI-MEN: - Đừng quấy ta! Để ta một mình than thở,

Tìm yên lặng và đêm về để khóc nỗi thương đau.

LỚP V

ĐÔNG ĐIE

Có bao giờ niềm vui ta hưởng vẹn tròn đâu:
Những thắng lợi tưng bừng khéo chan hoà bi thảm!
Trong sự biến này có bao giờ khỏi lẫn điều lo lắng.
Mãn nguyện tâm hồn nào được vẹn tươi trong.
Hạnh phúc chứa chan mà cảm giác nặng trên lòng:
Bởi giữa niềm vui vẫn rùng mình lo sợ.
Ta thấy kẻ thù làm nhục ta chết đó.
Mà cánh tay vì ta rửa hận nơi nao?
Ta xuôi ngược tìm con, rệu rã mặc dầu.
Khắp chốn kinh thành nào đâu bóng dáng?
Dùng chút sức thừa của tuổi già tàn rụng

Tìm khách anh hùng, chẳng thấy, băn khoăn

Từng phút, từng nơi, trong bóng tối đêm trường.

Ta tưởng được ôm con, hoá ôm cái bóng!

Tình phụ tử bẽ bàng trong ảo mộng,

Thêu dệt hoài nghi, vắng sợ, thầm lo.

No trốn chăng? Đâu dấu vết? Mơ hồ!

Hay sa chước những bạn bè, tuỳ tùng của bá tước.

Họ đông quá! Ta lo! Tâm trí ta lung lạc.

Rô-đri đã chết rồi, hoặc sống giữa nhà giam

Trời công minh! Có phải ta hoa mắt mơ màng.

Hay nó thật, đã về, niềm vui, hy vọng!

Đúng nó! Không nhầm! Chúa đã nghe lời cầu khẩn!

Lo sợ qua rồi, phiền muội cũng tiêu tan!

LỚP VI

ĐÔNG ĐIE – ĐÔNG RÔ-ĐRI

ĐÔNG ĐIE: - Rô-đri! Trời thương cho ta gặp con lại vẹn toàn!

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Than ôi!

ĐÔNG ĐIE: - Trong niềm vui ta, con chớ trộn lời than thở

Để ta lấy sức hơi trước khi ca ngợi tài năng con nhé!

Giá trị ta không có gì đáng hổ thẹn vì con.

Con đã học gương cha, và lòng quả cảm anh hùng.

Tái hiện trong con giống dòng oanh liệt.

Xứng đáng với cha ông, giọt máu hồng kế nghiệp.

Đường kiếm đầu con đã cân bằng tất cả của đời ta!

Tuổi trẻ con bừng khí thế say sưa.

Qua thử thách, lớn này sánh ngang ta danh tiếng.

Ôi chỗ dựa tuổi già, đỉnh tột cùng sung sướng.

Hãy vuốt mái tóc bạc này mà con vừa trả lại hương thơm!

Hãy hôn bên má này, nhận ra dấu nhục căm hờn

Mà lòng dũng cảm của con vừa xoá sạch!

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Vinh dự thuộc về cha: con không thể làm ít hơn thế được.

Bởi con là con, cha nuôi nấng, sinh thành.

Con bao xiết tự hào và hạnh phúc mông mênh

Khi đường kiếm đầu tiên đẹp lòng thân phụ!

Nhưng giữa lúc mừng vui, xin đừng băn khoăn ghen tị

Nếu trọn nghĩa cha rồi con nghĩ đến phần con.

Cho con tự do trào lên nỗi tuyệt vọng tâm hồn.

Về nó, cha đã nói quá nhiều lời ca tụng.

Phụng sự cha, con không mảy may ân hận.

Nhưng trả lại con điều mà đường kiếm ấy cướp đi.

Vì thù cha, cánh tay con dập tắt mối tình si:

Đường kiếm quang vinh đã giết chết tâm hồn con đó.

Cha đừng nói thêm gì! Vì cha, con hy sinh tất cả;

Nghĩa nặng tình sâu, vì cha, con đều trả vẹn tròn.

ĐÔNG ĐIE: - Nâng, nâng cao hơn, vầng hoa chiến thắng của con!

Ta cho con cuộc đời, con đã trả ta vinh quang xán lạn!

Bởi danh dự với ta còn cao hơn mạng sống.

Nên giờ đây với con ta chịu lại công ơn.

Giữ lòng thanh cao, rũ sạch đi uỷ mị, đau buồn.

Người yêu có rất nhiều mà danh dự con người chỉ một.

Tình chỉ là một niềm vui, danh dự: đạo trời bắt buộc!

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Chao ôi! Cha nói gì với con đây?

ĐÔNG ĐIE: - Cái điều con đáng, phải biết lúc này!

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Bị xúc phạm, danh dự con đã nhầm chính mình con trả thù lại đó!

Mà cha nỡ xui con muối mặt thay lòng đổi dạ!

Cả hai đường đê tiện kém gì nhau.

Mỗi bước đi nhơ nhuốc phủ lên đầu.

Người chiến sĩ nhát gan và người tình nhân phụ bạc.

Lòng chung thuỷ của con, xin cha đừng làm nhục!

Hãy để con thanh cao mà không phản bội trong lòng.

Nặng nghĩa sâu tình dễ nào dứt mối tơ vương.

Hết hy vọng, thề xưa còn nguyên vẹn.

Không xa được Si-men, cũng không thể hương chờ lửa bén:

Một chết là thôi, nhẹ gánh đau buồn!

ĐÔNG ĐIE: - Giữa lúc này, tìm cái chết sao đang?

Đất nước, nhà vua cần tay con nâng đỡ.

Hạm đội thù đã vào tận cửa sông, đe doạ.

Toan đột nhập kinh thành và cướp bóc dân gian.

Quân Mô sắp đổ lên, theo con nước, giữa đêm trường.

Một giờ sau sẽ tiến sát thành, im lặng.

Triều đình hoang mang, dân tình lo lắng.

Tiếng kêu inh ỏi, nước mắt tuôn trào.

Giữa tai hoạ lớn tày trời, may mắn làm sao.

Ta có cả đoàn quân năm trăm bè bạn.

Họ rõ mối nhục ta, với nhiệt tình nồng thắm.

Tự nguyện vì ta rửa sạch mối thù.

Con đi trước họ rồi! Nhưng bàn tay dũng cảm trượng phu

Sẽ hăng hái tắm máu đào quân giặc.

Đây danh dự yêu cầu: thúc đẩy họ xông lên phía trước!

SI-MEN: - Và chính tay Rô-đri làm nên điều kỳ diệu đó?

EN-VIA: - Với nỗ lực của chàng hai vua kia là phần thưởng quý:

Tay chàng thắng họ, và tay chàng bắt họ cả hai.

SI-MEN: - Ai bảo em những tin mới lạ lùng này?

EN-VIA: - Dân chúng bảo, khắp nơi đang hết lời ca tụng.

Đều gọi chàng là nguyên nhân và đối tượng niềm vui sướng.

Là thiên thần bản mệnh, là vị cứu tinh....

SI-MEN: - Đức vua có nhìn chiến thắng kia bằng con mắt cảm tình?

EN-VIA: - Rô-đri trước sân rồng chưa dám về trình diện.

Nhưng Đông Đie say sưa, nhân danh người thắng trận.

Mang tới trình vua hai "vị tù binh"

Tay bị xiềng và đầu đội triều thiên.

Người xin đấng anh quân một điều ân tứ:

Hạ cố nhìn bàn tay đã cứu nguy xứ sở.

SI-MEN: - Chàng có bị thương?

EN-VIA: - Chưa nghe rõ thế nào! - Kìa tiểu thư, người khó chịu hay sao?

Sắc mặt tái; nên tĩnh dưỡng tinh thần một lúc!

SI-MEN: - Và tĩnh dưỡng lại cả căm thù đã nhạt

Đâu lẽ quên mình để săn sóc chàng ư?

Người tán tụng ngợi khen, lòng ta cũng theo đà.

Danh dự lặng câm, bổn phận thành bất lực!

Tình ta ơi! Lắng đi! Cho hồn ta trào căm tức!

Bắt được hai vua, nhưng đã giết cha ta!

Chiếc áo tang đây mang dấu vết chưa nhoà

Điều bất hạnh, kết quả đầu tiên của tài năng chàng đó.

Dù chốn chốn ngợi khen tâm hồn chàng cao cả.

Thì ở đây mọi vật nhắc căm thù!

Hỡi phục trang, đang gợi hận thiên thu.

Khăn, mũ, áo, đen màu tang ảm đạm.

Chế phục, lễ nghi, mà trận đầu chàng chiến thắng.

Khoác lên mình ta, dấu hiệu của thương đau.

Hãy giúp ta đủ sức đương đầu,

Giữ vẹn thanh danh, đẹp tình say đắm!

Và giả sử tình ta có quá bề sâu nặng,

Hãy nhắc lý trí ta bổn phận đau buồn,

Bất chấp tay anh hùng hãy dũng mãnh tiến công!

EN-VIA: - Tiểu thư nén bớt lòng, này đây công chúa tới!

LỚP II

CÔNG CHÚA – LÊ-Ô-NO – SI-MEN – EN-VIA

CÔNG CHÚA: - Ta không định tới đây, vì em nói lời an ủi;

Mà tới đây cùng em hoà tiếng khóc than.

SI-MEN: - Bà hãy vui cái vui chung khắp chốn lan tràn.

Hưởng hạnh phúc mà trời cao ban xuống.

Thưa bà, ngoài em ra, không ai được thở dài than vắn,

Mối hiểm nguy mà Rô-đri vừa cứu thoát giang sơn,

Và cuộc sống yên lành nhờ lưỡi kiếm chàng trả lại muôn dân.

Chỉ riêng em, hôm nay, được phép nhìn qua nước mắt.

Chàng đã cứu kinh thành, phụng thờ vua chu tất;

Cánh tay thần kia, chỉ làm khổ một em thôi!

CÔNG CHÚA: - Si-men em! Chàng đã làm nên những sự nghiệp tuyệt vời!

SI-MEN: - Em đã nghe rồi cái tin bực bội đó!

Khắp chốn vang lừng đồng thanh công bố:

Chàng dũng cảm đánh thù, nhưng đau khổ trong yêu thương!

CÔNG CHÚA: - Em bực bội gì về dư luận của dân gian?

Vị chiến thần họ ngợi ca trước đã làm em vừa ý.

Đã chinh phục tim em và lấy tim em làm luật lệ.

Ca ngợi tài chàng là làm vinh dự tình em!

SI-MEN: - Ngợi khen chàng âu cũng lẽ công bình,

Nhưng với em lại là niềm đau khổ mới.

Thiên hạ càng tung hô, lòng em càng nhức nhối:

Hiểu giá trị chàng càng thấy điều mất mát chua cay.

Ôi xót xa, đau đớn bấy thân này!

Tài thấy rõ, lửa tình thêm nóng bỏng!

Mặc dầu vậy, bổn phận em luôn luôn chiến thắng.

Bất chấp tiếng lòng đòi cái chết của Rô-đri.

CÔNG CHÚA: - Hôm qua cả triều thần khen em tròn bổn phận mọi bề;

Vì hiếu quên tình nêu gương sáng chói.

Xứng đáng vô ngần một tâm hồn vĩ đại.

Ai ai đều phục chí kiên cường và thông cảm niềm riêng.

Nhưng em có nghe chăng một ý kiến chân tình?

SI-MEN: - Em mang tội nếu không vâng lời công chúa.

CÔNG CHÚA: - Điều phải lẽ hôm qua, hôm nay không phải nữa.

Rô-đri giờ là chỗ dựa duy nhất của ngai vàng.

Là hy vọng và tình yêu âu yếm của nhân dân.

Thành luỹ của Ca-xti, nỗi kinh hoàng của quân Mô xâm lấn.

Một sự thực mà chính đức vua công nhận.

Là chỉ một mình chàng tài sánh phụ thân em.

Nếu em muốn, một câu thôi mà bày giải rõ nỗi niềm.

Thì đây: trừng phạt chàng là đẩy cơ đồ này sụp đổ.

Có lẽ nào, để trả hận một người cha quá cố.

Lại ném vào tay thù cả đất nước non sông?

Hại nước hại nhà, hành vi em có đúng hay không?

Chúng ta tội tình gì mà phải chịu lây trừng phạt?

Nào ai buộc em cuối cùng phải xe duyên cầm sắt

Với con người em buộc lòng khiếu tố vì cha?

Chính ta cũng khuyên em đừng nghĩ đến kia mà!

Cứ cắt đứt tình yêu! Nhưng vì ta để chàng tròn tính mạng!

SI-MEN: - Ôi, đâu phải nhiệm vụ em phải tỏ ra bao độ lượng;

Bổn phận khắt khe đâu có giới hạn nào.

Dẫu đối với chàng, em nghĩa nặng tình sâu.

Dẫu cả nước nâng niu và đức vua kiêng nể.

Dẫu chàng có quanh mình những chiến binh đầy dũng khí.

Dưới bóng liễu buồn thương em sẽ mang vòng nguyệt quế chôn vùi!

CÔNG CHÚA: - Nếu rửa thù cha mà nhiệm vụ ta đòi

Trừng phạt người yêu, thì quả điều cao thượng.

Nhưng cao thượng hơn nhiều nếu ta vì dân chúng

Mà hy sinh lợi ích của gia đình.

Không! Hãy nghe ta! Đủ lắm rồi khi em dứt tơ duyên.

Trừng phạt nặng rồi khi chàng chẳng ngự trên lòng em nữa!

Vì ích lợi non sông, em tuân hành lệnh đó!

Vả lại... em chắc gì đức vua xử cho em?

SI-MEN: - Người có thể chối từ, nhưng em không thể lặng im.

CÔNG CHÚA: - Đắn đo kỹ, Si-men! Về điều em dự định!

Giã từ em: Còn lại một mình em tha hồ suy tính!

SI-MEN: - Chao ôi! Cha ta đã chết xuống mồ.

Còn chi lựa chọn, đắn đo, hỡi lòng!

LỚP III

ĐÔNG PHEC-NĂNG – ĐÔNG ĐIE – ĐÔNG A-RI-AX ĐÔNG RÔ-DRI – ĐÔNG XĂNG

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Hỡi giọt máu thanh cao một gia đình danh tướng.

Từng bao đời là vinh quang và chỗ dựa nước Ca-xti.

Cháu của bao tổ tiên tài đức khôn bì.
Mà đường kiếm đầu của con đã sánh bằng tức khắc.
Để ban thưởng cho con, mình ta không đủ sức.
Quyền uy ta quá mỏng với công con.
Đất nước thoát nguy quân xâm lược hung tàn.
Vương trượng trong tay ta nhờ con mà đứng vững.
Quân địch đã chạy dài giữa lúc mọi người náo động,
Trước khi ta chưa kịp một lời xuống lệnh phản công,
Là những huân công chói lọi huy hoàng,
Khó có cách nào và hy vọng nào đền đáp,
Nhưng phần thưởng con sẽ là hai vua bị bắt.
Trước mặt ta, họ đều gọi con "Lơ-xít" anh hùng.

Bởi tiếng họ, "Lơ-xít" là chúa thượng chí tôn.

Ta không tị với con, danh hiệu vinh quang, tự hào, rất đẹp.

Hãy xứng đáng từ đây là "Lơ-xít",

Nghe uy danh, chốn chốn sẽ nghiêng đầu,

Grơ-nat kinh hoàng, Tô-let lo âu,

Nó biểu thị cho muôn dân sống trong luật nước

Cả sự nghiệp của con đối cùng Tổ quốc

Và nhiệm vụ nhà vua báo đáp lại công ơn.

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Đức kim thượng quá khen, con xấu hổ vô ngần.

Công trạng là bao, Người quá lời ca ngợi.

Cho hổ thẹn với mình trước đáng quân vương vĩ đại,

Vì chưa đáng phần vinh dự Người ban cho.

Con rất biết: phải hiến dâng cho sự nghiệp cơ đồ.

Dòng máu căng tràn, khí trời đang thở.

Dù có phải vì Người hy sinh tất cả.

Cũng chỉ mới làm tròn nghĩa vụ một bề tôi.

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Đâu phải những ai mang nghĩa vụ ấy trên đời

Đều cũng hoàn thành với ý chí kiên cường như thế!

Nếu tài năng không phi thường cái thế

Thì làm sao có thắng lợi phi thường?

Vậy cứ bình tâm để người ca ngợi chiến công

Và kể tỉ mỉ ta nghe đầu đuôi câu chuyện.

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Tâu kim thượng!

Người đã thấy giữa lúc sơn hà nguy biến

Gieo hoang mang khiếp sợ cả kinh thành.

Một số bạn bè tập hợp rất nhanh

Bên tư thất cha con, thúc giục lòng con lúc đó hãy còn đau xót.

Nhưng chúa thượng tha cho, nếu con đã trót

Dám đem dùng, khi chưa có lệnh đức vua;

Tới trốn triều đường có thể đầu con rơi xuống.

Nếu phải mất đầu, có gì sung sướng

Bằng ngã xuống sa trường trong khi chiến đấu vì vua!

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Ta tha thứ cho con đã nóng nảy trả thù,

Đất nước thoát nguy đang vì con biện hộ.

Hãy tin tưởng: từ đây Si-men tha hồ khiếu tố,

Ta lắng nghe nàng để an ủi nàng thôi.

Nhưng con hãy kể đi...

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Thế là, ổn định quân cơ rồi.

Đoàn dũng sĩ oai hùng dưới cờ con tiến bước,

Mang trên trán một niềm tin vững chắc.

Ra đi vẻn vẹn năm trăm.

Nhưng được bổ sung lực lượng dọc đường,

Tới cảng đêm qua: ba nghìn có lẻ.

Nhìn đoàn quân xông lên, đằng đằng sát khí,

Người rất hoang mang cũng vững lại can trường.

Vừa đến nơi, con giấu ngay vào những chiếc thuyền không

Có sẵn đó, hai phần ba quân số.

Phần còn lại, cứ tăng dần từng giây phút nhỏ.

Bên con, nôn nóng đợi chờ.

Gối đất nằm im qua quá nửa đêm mơ.

Theo lệnh con, đoàn quân chủ lực cũng làm vậy cả,

Nấp kín đáo, giúp mưu này thêm hiệu quả.

Con giả làm như chính lệnh vua truyền.

Con phải tuân hành và truyền lại khắp ba quân.

Trong ánh nhạt mờ từ trời cao toả xuống.

Theo nước triều lên, ba chục cánh buồm lấp loáng.

Sóng dậy thuyền xô, biển, địch, một lòng.

Phút chốc đã lên kề bến cảng, ung dung.

Con để chúng đi qua, bốn bề vắng lặng.

Không lính trên thành, không quân dưới cảng.

Tất cả im lìm... nên chúng chủ quan,

Tưởng đã đột kích ta một cách dễ dàng.

Chúng ghé bến, quẳng neo, đường hoàng bước xuống.

Quân ta đó đang chờ chúng ào lên nộp mạng.

Theo lệnh con, ba quân liền đứng dậy, đồng thanh

Hò hét vang lừng thấu tận trời xanh.

Từ những chiếc thuyền ta, nghìn âm thanh đáp lại.

Loang loáng kiếm trần quân ta bốn bề xốc tới.

Bị đánh bất ngờ, quân thù rối loạn hoang mang.

Chưa giao tranh đã khiếp đảm kinh hoàng.

Chúng đi cướp bóc lại gặp chiến tranh ác liệt.

Ta vây chúng trên bờ, ta hãm chúng dưới nước.

Lai láng trăm dòng cuồn cuộn máu tanh,

Trước lúc chúng vung gươm và chỉnh đốn đội hình.

Nhưng chỉ lát sau, mặc ta, vua chúng vội vàng tập hợp.

Can đảm lại trở về, kinh hoàng giảm bớt.

Cái nhục sa trường chết chưa kịp vung gươm.

Đã chấm dứt hoang mang, hồi sức mạnh tâm hồn.

Họ đứng lại, vững vàng, rút gươm chống cự.

Và trộn lẫn máu đào của ta, của họ.

Trên bộ, dưới thuyền, bến cảng, sông xanh.

Thành bãi sát sinh cho thần chết tung hoành.

Ôi! Biết bao hành động anh hùng, chiến công đẹp đẽ.

Đêm tối âm thầm đã diễn ra lặng lẽ.

Mình tự biết mình về những nhát gươm đưa

Thắng, bại về ai? Tất cả vẫn mơ hồ.

Con đi khắp ba quân, lựa lời khích lệ

Thôi thúc bên này, tiếp tay bên nọ.

Quân mới xếp vào hàng, đẩy họ tiến lên...

Không rõ tình hình cho đến lúc bình minh.

Nhưng rạng ngày thấy quân ta thắng lớn;

Giặc biết mình thua, đột nhiên tuyệt vọng,

Thấy cánh quân ta tăng viện tới nơi.

Chỉ tiến công nhường chỗ cho sợ chết, tức thời.

Chúng trở lại thuyền, kéo neo vội vã,

Vang tận trời cao những tiếng gào khiếp sợ.

Chúng lui bước ồn ào và quên cả không xem.

Vua có kịp thoát thân, yên ổn lên thuyền;

Vì quá sợ đành bỏ quên bổn phận.

Lên với nước lên, chúng xuống cùng nước xuống

Giữa lúc vua mình giao chiến vẫn chưa thôi.

Với một nhóm quân thương tích khắp người,

Họ chiến đấu ngoan cường, đổi mạng mình giá đắt.

Con đích thân gọi họ hàng: vô ích.

Gươm cầm tay, họ chẳng chịu nghe lời.

Nhưng cuối cùng, thấy quân mình chết chẳng còn ai.

Sót lại hai thân khó lòng chống cự.

Họ hỏi người chỉ huy: con xưng danh với họ;

Họ đầu hàng; con đã gửi về chúa thượng cả đôi.

Cuộc chiến đấu tan, bởi hết kẻ chiến đấu rồi,

Như vậy đó, vì lợi quyền chúa thượng....

LỚP IV

ĐÔNG PHEC-NĂNG – ĐÔNG ĐIE – ĐÔNG RÔ-ĐRI ĐÔNG A-RI-AX – ĐÔNG A-LÔNG-XƠ – ĐÔNG XĂNG

ĐÔNG A-LÔNG-XƠ: - Tâu bệ hạ, Si-men lại đến kêu điều oan uổng.

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Tin bực mình, và nhiệm vụ ngán ngao thay!

Hãy tạm lánh đi, ta chẳng muốn bắt nàng trông thấy con vào giữa lúc này.

Để cảm ơn, ta buộc phải đuổi con vào một lúc.

Nhưng trước khi vào, hãy tới đây, ta tặng chiếc hôn đầy thắm thiết,

ĐÔNG ĐIE: - Si-men vừa muốn đòi đầu, vừa muốn cứu Rô-đri

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Người ta nói nàng yêu... ta muốn thử mối tình si...

Khanh hãy điểm một thoáng buồn trên nét mặt!

LỚP V

ĐÔNG PHEC-NĂNG – ĐÔNG ĐIE – ĐÔNG A-RI-AX – ĐÔNG XĂNG - ĐÔNG A-LÔNG-XƠ – SI-MEN – EN-VIA

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Thôi, Si-men, giờ đây hãy vui điều hạnh phúc.

May cho con được thoả mãn mong chờ,

Với kẻ thù, Rô-đri vừa thắng trận rất to.

Nhưng đã chết trước mắt ta vì vết thương quá nặng.

Con hãy tạ ơn trời đã thay con trả oán!

(Với Đông Đie)

Khanh thấy chưa? Mặt nàng biến sắc kia rồi!

ĐÔNG ĐIE: - Nàng ngất đi, chúa thượng nhìn coi.

Đây tác dụng rành rành một mối tình sâu nặng!

Đau thương đã bộc lộ nỗi lòng trắc ẩn.

Ta không còn nghi ngờ ngọn lửa yêu đương.

SI-MEN: - Sao! Rô-đri chết thật ư?

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Không! Không! Chàng vẫn sống bình thường

Vẫn giữ với con trọn tình chung thuỷ!

Con hãy dịu nỗi lòng vì ai đang thấm lệ.

SI-MEN: - Tâu bệ hạ, người ta ngất vì vui cũng ngất vì buồn.

Quá vui mừng có thể làm bủn rủn tay chân.

Xúc động bất thần có thể làm tê cảm giác.

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Con tưởng chiều con ta tin điều không có được?

Si-men! Rõ lắm rồi bằng chứng của đau thương!

SI-MEN: - Vậy hãy thêm giọt cuối cùng vào bất hạnh của con!

Hãy gọi xúc động này là dấu hiệu lòng đau đớn!

Đúng thế. Nông nỗi ấy là kết quả bao điều thất vọng.

Cái chết của chàng cướp công con khiếu tố vì cha.

Nếu chàng hy sinh vì lợi ích nước non nhà

Thì con không trọn mối thù và tan tành mong muốn.

Cái chết quang vinh kia với con lại là cay đắng.

Đòi chàng chết đi, nhưng không chết huy hoàng.

Không rực rỡ hào quang chói lọi bốn phương,

Không phải giữa sa trường mà dưới lưỡi dao trên máy chém!

Chết vì cha con, chứ không phải vì non sông yêu mến!

Cho tên tuổi lu mờ và danh tiếng nhuộm bùn đen!

Chết vì non sông phải đâu phận kém hèn,

Mà là chết đẹp, ngàn đời bất tử.

Con yêu chiến thắng chàng, không có gì tội cả;

Bởi chiến thắng này bảo vệ giang sơn.

Và trả lại con, vật lễ vuông tròn,

Cao cả, lẫy lừng giữa muôn vàn chiến sĩ,

Đầu không kết hoa mà kết đầy nguyệt quế;

Tóm lại, nói một lời trọn ý phân minh;

Là xứng đáng dâng lên vong hồn của cha mình.

Than ôi! Biết phương nào để lòng hy vọng!

Về phía con, nào có gì cho Rô-đri lo lắng....

Làm nên gì những giọt lệ bị coi khinh!

Với chàng, cả non sông này bảo vệ chân tình!

Đây, dưới quyền đức vua, chàng muốn làm gì chẳng được!

Chàng thắng con như thắng quân thù bạo ngược.

Máu chúng chảy tràn, công lý cũng trôi theo

Và nghiễm nhiên thành một chiến phẩm mới đáng yêu

Cho tội ác của con người chiến thắng!

Ta tung hô chàng với bao điều vinh quang xán lạn;

Và sự coi khinh luật lệ nước nhà.

Đẩy ta theo bánh xe chàng đi giữa hai vua.

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Thôi con! Điều bực dọc đó có phần gay gắt.

Muốn xử công bằng; phải đắn đo cân nhắc.

Người giết cha con: cha con xúc phạm đến người.

Chính lẽ công bằng buộc lòng ta khoan dịu cả đôi nơi.

Khoan hãy bất bình về cách ta xét xử,

Hãy vấn lại lòng: Rô-đri vẫn trước sau ngự đó.

Và lòng riêng riêng lặng cảm ơn vua

Đã thương giữ cho con một người yêu xứng mọi mong chờ!

SI-MEN: - Cho con! Một kẻ thù! Đối tượng lòng con căm phẫn!

Kẻ giết cha con! Và với con thủ phạm gây điều bất hạnh!

Con kêu oan! Người ta đạp lên lời khiếu tố của con,

Không thèm nghe, lại tưởng vì con săn sóc chu toàn.

Tâu chúa thượng! Con kêu khóc, Người không buồn xét xử.

Thì cho phép con phục thù bằng vũ khí.

Bằng cách này thôi chàng đã xúc phạm đến mình.

Thì cũng bằng cách này con trả vẹn thù riêng!

Con treo giá đầu chàng cho mọi trang hiệp khách;

Ai đem nộp đầu chàng, xin lấy thân đền đáp.

Hãy đấu ngã chàng đi và cuộc đấu hoàn thành

Con sẽ lấy làm chồng, nếu Rô-đri đền tội phân minh!

Dưới lệnh đức vua, xin cho công bố!

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Lệ cũ ấy có từ lâu trên xứ sở.

Dưới danh nghĩa bề ngoài, phạt, điều xúc phạm bất công.

Đã làm yếu quốc gia vì mất đi bao kẻ anh hùng.

Lạm dụng nó đã gây nên nhiều điều đáng tiếc.

Người vô tội bị phũ phàng, kẻ sát nhân thắng cuộc.

Ta miễn cho Rô-đri! Với ta chàng quý vô song!

Không thể phó thân cho một số phận thất thường.

Dù tấm lòng trắng trong cao thượng ấy

Có phạm tội gì nặng nữa, nghiêm trọng mấy

Thì quân Mô thua chạy đã mang theo,

ĐÔNG ĐIE: - Sao? Vì nó thôi đành đảo lộn lệ đương triều.

Mà nơi kinh khuyết đã bao lần giữ đúng!

Dân chúng sẽ nói sao? Và nói sao những phường xấu bụng.

Nếu dựa thế đức vua nó bảo vệ thân mình.

Lấy đó làm duyên do lẩn tránh cuộc giao tranh.

Nơi mà khách anh hào đi tìm cái chết đẹp!

Những ân huệ ấy khiến vinh quang bị vết.

Nó chiến thắng, hãy để nó ngang nhiên hưởng hạnh phúc đường hoàng,

Bá tước làm liều, nó trừng trị rất phải chăng;

Hành động xứng anh hùng, nó phải giữ anh hùng mãi mãi;

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Khanh muốn thế, ta bằng lòng cho Rô-đri làm như vậy,

Nhưng một người thua, vạn kẻ muốn thay chân,

Phần thưởng mà Si-men hứa với kẻ thắng chàng,

Sẽ biến mọi hiệp sĩ của ta với chàng trở thành địch thủ.

Bắt một chọi trăm nghìn là điều bất công quá độ.

Chỉ cần một lần thôi chàng vào bãi giao tranh.

Si-men chọn đi! Chọn đúng ai vừa ý của mình.

Và xong trận đấu, không được kêu ca gì nữa!

ĐÔNG ĐIE: - Không vì vậy mà rộng tình bào chữa

Cho những người kinh sợ dưới đường gươm!

Hãy mở bãi tự do: sẽ không ai vào chốn đấu trường.

Với tài nghệ Rô-đri mọi người vừa chứng kiến.

Ai kẻ dại khờ dám to gan động đến?

Hiệp sĩ nào dám đương đầu với đối thủ đáng gờm kia?

Ai kẻ can trường hay liều lĩnh đó xông ra?

ĐÔNG XĂNG: - Hãy mở cửa chiến đài: Có đây đối thủ!

Tôi, kẻ gian liều, hay đúng hơn kẻ can trường anh dũng đó!

Ban ơn ấy cho lòng tôi đang nóng bỏng nhiệt tình;

Thưa bà: hứa hẹn điều gì xin hãy đừng quên!

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Si-men con! Có uỷ thác vào tay chàng mối thù phải trả?

SI-MEN: - Con đã hứa một lời!

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Được! Ngày mai sẵn sàng tất cả!

ĐÔNG ĐIE: - Tâu bệ hạ, không nên chần chừ hoãn lại thời gian;

Nhiệt huyết tràn tim, lúc nào mà chẳng sẵn sàng?

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Vừa xuất trận đó, lại vào đấu trường ngay sao được?

ĐÔNG ĐIE: - Tường thuật lại chiến công, Rô-đri đã phục hồi đủ sức!

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Ta muốn chàng nghỉ đã, một đôi giờ!

Nhưng, sợ trận đấu này thành một tấm gương hư.

Để chứng tỏ ta miễn cưỡng lòng mà chấp nhận

Kiểu lấy máu trả thù chưa bao giờ ta ưng thuận,

Thì cả ta, cả các khanh, không ai có mặt đấu trường!

(Với Đông A-ri-ax)

Một mình khanh đánh giá lòng dũng cảm các đối phương.

Sao cho cuộc đọ tài xứng đáng những người cao thượng.

Và xong trận đấu dẫn trả ta người chiến thắng!

Dù là ai, vẫn công ấy thưởng này:

Ta muốn tự tay trao chàng cho Si-men ngay

Và đáp lại công lao, chàng nhận lời đính ước!

SI-MEN: - Sao, chúa thượng bắt con nhận một lệnh truyền khe khắt!

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Con kêu ca! Nhưng nếu Rô-đri chiến thắng trận này.

Lòng con hết bất bình và âu yếm nhận chàng ngay.

Đừng oán trách lệnh ngọt ngào êm ái ấy;

Trong hai người, một sẽ làm chồng con, ta muốn vậy!

HỒI THỨ TƯ

LỚP I

ĐÔNG RÔ-ĐRI – SI-MEN

SI-MEN: - Sao, Rô-đri? Chàng dám đến đây đang giữa ban ngày!

Làm mất thanh danh em; chàng làm phúc ra ngay!

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Ta sẽ chết, em ơi! Và tới đây lần cuối hết.

Trước lúc rơi đầu nói lời vĩnh biệt:

Với tình yêu vì em chung thuỷ trọn niềm.

Đâu dám giã cõi trần mà không cảm tạ ơn em!

SI-MEN: - Chàng sắp chết ư?

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Ta bay theo phút giờ êm thấm

Dâng cả cuộc đời cho thoả mãn lòng em căm giận!

SI-MEN: - Chàng sắp chết ư? Đông Xăng tài đáng sợ thế sao?

Đến nỗi tiêu tan cả khí phách anh hào?

Ai làm yếu gan chàng, hay làm cho Đông Xăng thêm sức?

Rô-đri sửa soạn ra đấu trường mà tưởng mình đã chết!

Con người không sợ quân Mô, không sợ cả cha em,

Sắp đấu Đông Xăng mà thất vọng đã theo liền!

Như vậy đấy khi cần, chàng tiêu tan tiết tháo?

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Ta tìm đến cực hình, phải đâu đi chiến đấu!

Trọn nghĩa chung tình ta ngần ngại nghĩ suy:

Em muốn giết ta, ta giữ mạng làm gì!

Dũng khí vẫn có thừa, nhưng cánh tay ta không có nữa

Để giữ lấy cái điều mà lòng em không thích thú
Đêm vừa qua, ta có thể đã hy sinh
Nếu chỉ xông pha vì lợi ích riêng mình.
Nhưng chiến đấu vì vua, vì dân vì nước,
Không bảo vệ lấy mình là phạm điều phản trắc.
Tâm trí ta thanh cao chứ đâu phải chán chường
Đến nỗi định lìa đời bằng hành động bất trung!
Giờ đây, chỉ còn một việc riêng phải tính:
Em muốn ta chết đi, ta sẵn sàng vâng lệnh.
Để báo thù, em mượn tay người khác giúp cho
(Bởi chết vì tay em ta không đáng được chết đâu mà!)
Người sẽ thấy ta không mảy may chống cự.

Kẻ chiến đấu vì em ta phải thực lòng tôn kính chứ!

Sướng biết bao khi biết là của em những mũi gươm này.

Bởi chính danh dự em chàng bảo vệ hôm nay.

Ta sẽ vạch bụng trần cho gươm chàng đâm thẳng,

Nhát kiếm giết mình ta cúi đầu thờ phụng.

Bởi qua cánh tay chàng ta biết đó tay em.

SI-MEN: - Nếu bổn phận khắt khe bắt em đi ngược ý mình

Nhằm dũng khí của chàng mà đòi xử xét.

Và bắt lòng chàng thực hiện một luật điều khắc nghiệt.

Không chống lại người chiến đấu vì em.

Trong sự cố chấp này xin chàng nhớ đừng quên:

Không bảo vệ được mình thì danh dự cũng tan thành mây khói

Cho dù chàng đã từng sống trong hào quang chói lọi,
Chàng chết đi, thiên hạ tưởng chàng thua.
Chàng đã yêu danh dự hơn cả em nữa.
Vì nó mà cả máu cha em chàng không ngại đổ.
Vì nó mà hy sinh đi, mặc dầu tình gắn bó.
Hy vọng ngọt ngào cùng em cầm sắt xe duyên:
Ấy thế sao chàng chẳng biết nghĩ suy thêm.
Không chiến đấu lại chịu cho người thắng cuộc.
Duyên cớ nào đã giảm suy nghị lực?
Vì sao trước có, sau không?
Sao! Cần làm nhục em thì chàng rất anh hùng.
Mà khi không cần nữa thì chàng thôi can đảm?
Với cha em, có phải chăng chàng quyết tình xúc phạm.

Thắng người xong, chịu kẻ khác thắng mình!

Chàng đi đi! Không muốn chết thì để mặc lòng em khiếu tố phân minh.

Và bảo vệ lấy thanh danh nếu không còn muốn sống!

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Bá tước chết và quân Mô bại trận,

Hỏi cần gì thêm nữa mới vinh quang!

Cần gì đâu phải giữ mạng vuông tròn!

Ai cũng biết: khí phách ta dám làm tất cả.

Tài ba ta có thể làm nên mọi sự.

Và dưới trời cao, khắp mọi nẻo trần gian.

So đanh dự ta không còn chi quý giá cho bằng.

Không, không, trong trận đấu, khác điều em tin tưởng.

Dù có chết, Rô-đri vẫn vẹn toàn danh tiếng.

Không ai dám chê chàng thiếu nghị lực thanh cao.

Không chịu tiếng thua, không chấp nhận một kẻ thắng nào.

Đời chỉ bảo: "Chàng vì yêu Si-men say đắm.

Chẳng muốn sống mà bị nàng oán giận,

Đã buông mình trong bàn tay số phận oái oăm.

Chàng phải chết! Và tấm lòng cao cả.

Không chối từ, bởi chối từ là đê hạ.

Để bảo toàn danh dự,

Chàng đoạn tuyệt tơ duyên;

Vì danh dự người thương

Chàng giã từ cuộc sống.

Hồn say đắm dẫu ngập tràn hy vọng.

Vẫn đặt danh dự mình trên tình của Si-men

Và Si-men trên cuộc sống của mình".

Như vậy đó, trận đấu này dù ta có chết.

Danh tiếng chẳng lu mờ, còn chói vang vẻ đẹp.

Cái chết tự lòng còn mang theo vinh dự thứ hai:

Rửa thù em, ngoài ta, không ai thoả mãn được như lời....

SI-MEN: - Nếu ngăn bước chân chàng đi tìm cái chết.

Mà mạng sống, thanh danh đều thành bất lực

Thì Rô-đri hỡi! Đáp lại tình tha thiết của em xưa.

Hãy bảo vệ tấm thân toàn vẹn bây giờ.

Để cứu em khỏi Đông Xăng, trước mắt.

Hãy chiến đấu! Giải thoát em khỏi điều hẹn ước.

Buộc đời em vào một kẻ em căm hờn.

Cần nói gì hơn? Chàng đi đi, gìn giữ lấy thân,

Thắng bổn phận em và bắt em im lặng?

Nếu chàng thấy với em tình còn sâu nặng.

Hãy thắng trận này mà chiến phẩm là Si-men!

Thôi, chàng đi ! Nói lời xong mà hổ thẹn với mình!

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Còn kẻ thù nào giờ đây ta chẳng thắng?

Nào quân Mô, Na-va-re, Ca-xtiăng hay ra đây giáp trận

Và tất cả những ai dũng cảm nhất Tây Ban Nha,

Hãy tập hợp nhau thành một đạo quân, và

Thử đánh lại một cánh tay đang căng nồng nhựa sống!

Mang toàn lực ra đây, chống lại một niềm hy vọng!

So sức này chừng ấy có là bao!

LỚP II

CÔNG CHÚA

Hỡi tiếng nói mà ta trân trọng

Của giống nòi cao thượng vinh quang!

Tình ta tội lỗi muôn vàn.
Nên nghe chăng nhẽ, phũ phàng giấc mơ?
Hỡi tiếng nói tình thơ êm ái.
Chiếm lòng ta muôn nỗi mê say,
Tình ôi, hy vọng đã đầy.
Nên nghe chăng nhẽ, tiếng ai chạnh lòng?
Công chúa hỡi! Ngập ngừng đôi ngả
Nghe bên này hay bỏ bên kia?
Rô-đri tài xứng tình ta,
Nhưng thừa dũng cảm, vẫn là con dân.

*

* *

Ôi số phận muôn lần khắc nghiệt
Bắt thanh danh đoạn tuyệt với lòng!
Phải vì tài thật vô song
Mà cho đau khổ muôn vòng ái ân!
Trời xanh hỡi! Bao lần sau nữa
Bắt lòng ta than thở rày mai?
Băn khoăn giấc mộng đêm dài

Dứt tình chẳng được, theo người không nên!

*

* *

Dằn vặt bấy, lòng phiền ngờ ngợ
Xứng vừa đôi còn nỡ coi khinh?
Để vương dù phải sánh mình
Với chàng trân trọng gửi tình trăm năm
Hai vua đã quy hàng run gối
Khó khăn gì đầu đội triều thiên?
Uy danh Lơ Xít trăm miền
Há chưa rõ đáng sánh nguyền cùng ai?

*

* *

Xứng ta đó, lại về kẻ khác
Hiến cho người, khéo thiệt riêng thân!
Thù cha chẳng đọng căm hờn
Kêu oan đấy, vẫn dịu dàng tình chung
Thù hận ấy khôn đường hy vọng
Xót xa này trông ngóng mà chi

Phận ta: cay đắng não nề.

Mà ai: oán nặng, tình kia vẫn nồng!

LỚP III

CÔNG CHÚA - LÊ-Ô-NO

CÔNG CHÚA: - Đi đâu vậy, Lê-ô-no?

LÊ-Ô-NO: - Dạ thưa, mừng rỡ với bà

Được thấy tâm hồn yên tĩnh lại như xưa!

CÔNG CHÚA: - Yên tĩnh đâu giữa muôn vàn phiền muộn?

LÊ-Ô-NO: - Nếu tình yêu sống bằng hy vọng

Và nếu cùng hy vọng nó tiêu tan.

Thì Rô-đri không quyến rũ nổi tâm hồn:

Bà đã biết Si-men buộc chàng đấu kiếm:

Trong hai ngả: hoặc chàng chết, hoặc cùng nàng duyên thắm.

Là bà tất mong chờ và trở lại bình yên.

CÔNG CHÚA: - Chao ôi! Biết bao giờ!

LÊ-Ô-NO: - Bà hy vọng gì thêm?

CÔNG CHÚA: - Nói ngược lại: hy vọng nào em định hòng ngăn cấm?

Điều kiện đó nếu Rô-đri chấp nhận.

Để chặn tay chàng ta có thiếu gì phương!

Chính tình yêu – nguồn khổ đau êm ái vô ngần

Với khách đa tình cung cấp bao kinh nghiệm.

LÊ-Ô-NO: - Bà liệu mong gì? Khi người cha âu yếm

Chết đi, không nhóm nổi sự bất hoà!

Qua thái độ nàng Si-men bộc lộ cùng ta:

Nàng khiếu tố không phải vì căm ghét.

Nàng bắt đầu, mà chọn người thay mặt.

Người đầu tiên ra nàng đã vội ưng ngay!

Nàng cần đâu những cánh tay dòng dõi anh tài

Mà sự nghiệp toả hào quang chói lọi!

Chỉ một Đông Xăng đủ cho nàng chọn tới.

Bởi đây lần đầu chàng tập đưa gươm.

Nàng ưng đây là ưng cái bỡ ngỡ ngập ngừng.

Không tên tuổi thì có gì nàng phải ngại!

Sự dễ dãi đủ cho bà nhận thấy

Nàng chọn cuộc đấu nào vừa thoả mãn tiếng kêu oan.

Vừa để Rô-đri chiến thắng dễ dàng.

Và cho phép nàng tỏ ra hả giận.

CÔNG CHÚA: - Ta biết lắm . Nhưng tình ta thầm lặng,

Ngang Si-men vẫn đắm đuối khách anh hùng.

Xử trí sao đây! Ôi tình nhân đáng thương!

LÊ-Ô-NO: - Dòng dõi đế vương, đó là điều bà phải nhớ!

Phận lấy chồng vua, bà lại yêu một bề tôi nhỏ!

CÔNG CHÚA: - Tình ta đã đổi thay đối tượng yêu thương:

Ta không yêu Rô-đri, chàng quý tộc tầm thường.

- Không! Tình ta không gọi tên chàng như thế.

Mà ta yêu là yêu người làm nên bao chiến công đẹp đẽ.

"Lơ Xít" anh hùng, chúa thượng của hai vua!

Tuy nhiên, ta sẽ tự thắng mình không vì sợ dèm pha,

Mà vì tôn trọng một mối tình trong sáng.

Dù có vì ta chàng được đội triều thiên chói rạng.

Đã cho rồi, ta không lấy lại của trao tay.

Chàng thắng rõ ràng trong trận đấu hôm nay,

Si-men ơi! Ta trả lại chàng cho em lần nữa!

Và em, người chứng kiến tình ta thấm lệ,

Hãy tới xem ta kết thúc như đã bắt đầu...

LỚP IV

SI-MEN – EN-VIA

SI-MEN: - En-via ơi! Ta đau lòng và đáng thương hại biết bao!

Không hy vọng, nhìn đâu cũng thấy toàn lo lắng.

Bao nguyện ước sẽ thành, không bên nào dám nhận.

Thoáng mong chờ, hối hận đã theo ngay!

Ta bắt vì ta hai tình địch thi tài,

Thắng lợi bên nào cũng khiến đời ta thấm lệ!

Dù số phận ra sao thì nỗi lòng ta vẫn thế:

Không trả được thù cha – hoặc phải mất người thương!

EN-VIA: - Em lại thấy lòng kia thoả nguyện cả đôi đường:

Hoặc được Rô-đri, hoặc thù nhà được trả.

Dù số phận đòi tiểu thư phải làm gì chăng nữa.

Danh dự vẫn chu toàn mà hạnh phúc đẹp đôi!

SI-MEN: - Sao! Kẻ ta hờn căm hoặc kẻ ta đang giận dữ nhất đời!

Kẻ giết Rô-đri hoặc kẻ giết cha ta mới đó!

Bắt ta lấy một trong hai người – Sao nỡ!

Còn vấy máu đào yêu quý nhất lòng ta!

Với cả hai bên, hồn ta nổi loạn thật thà.

Ta sợ việc hoàn thành hơn là sợ chết.

Thôi! Thù hận, tình yêu, khiến lòng ta mỏi mệt.

Còn dịu ngọt gì với giá quá cao kia!

Và Người, hỡi hoá công, nguồn cơn số kiếp nặng nề.

Xin chấm dứt trận này không phân thắng bại!

Trong hai người đừng để ai thua, ai thắng lợi!

EN-VIA: - Như vậy là tự xử quá khắt khe.

Cuộc đấu kia sẽ là trừng phạt mới nặng nề.

Nếu nó buộc tiểu thư phải tiếp tục đòi công lý nữa.

Phải bộc lộ mãi mối hận thù cao cả.

Phải đòi hỏi cái chết của người yêu!

Thưa tiểu thư, theo ý em tốt nhất một điều:

Là khí phách chàng với tài hoa dũng cảm.

Kết nguyệt quế lên đầu, buộc lòng tiểu thư im lặng.

Lấy luật đấu trường, nén lại tiếng sầu thương

Và lệnh vua truyền buộc tiểu thư làm theo tiếng nói của lòng.

SI-MEN: - Chàng dù được, em tưởng ta đành chịu khuất?

Bổn phận quá thiêng liêng và quá nặng nề mất mát.

Buộc nó nghe theo đâu phải chuyện dễ trông chừng

Với luật đấu trường và ý muốn đấng quân vương!

So Đông Xăng chàng có thể dễ dàng được trận.

Nhưng danh dự Si-men đâu phải cùng y mà dễ dàng chiến thắng!

Đức vua dù có hẹn,

Thắng cuộc nối duyên lành

Thì danh dự ta cũng sẽ quyết tình

Chống lại chàng, tập hợp trăm nghìn địch thủ khác!

EN-VIA: - Hãy coi chừng, để trừng phạt lòng kiêu hãnh lạ kỳ kia,

Rồi trời xanh sẽ không cho tiểu thư rửa được thù nhà!

Sao! Tiểu thư nỡ chối từ niềm vui cao cả

Được lặng im mà vẫn toàn danh dự?

Bổn phận ấy đòi gì, và những gì hy vọng, chờ mong?

Giết được người yêu có làm cha sống lại hay không?

Một bất hạnh phải chăng còn quá ít.

Mà muốn đau thương tiếp đau thương, mất mát liền mất mát?

Thôi, thôi, với tâm tư cố chấp oái oăm này,

Tiểu thư chẳng xứng người mà duyên phận đã trao tay.

Đấy rồi xem! Trời sẽ bất bình ra oai thịnh nộ.

Bằng cái chết của chàng, buộc Đông Xăng làm chồng tiểu thư đó!

SI-MEN: - En-via! Nỗi lòng ta chua xót lắm rồi,

Với điềm dữ này đừng tăng niềm chua xót nữa, em ơi!

Nếu có thể, cho ta được cả hai cùng tránh!

Bằng không, trong cuộc đấu cầu mong Rô-đri thắng trận:

Không vì tình, ta mê muội ngã theo chàng.

Mà vì chàng thua, ta phải lấy Đông Xăng!

Điều sợ ấy khơi lòng ta ước vọng.

Ta thấy gì kia? Trời ôi! Khốn nạn!

En-via em! Chao ôi!

Thôi! Việc xong rồi!

LỚP V

ĐÔNG XĂNG – SI-MEN – EN-VIA

ĐÔNG XĂNG: - Mang trách nhiệm đem trình bà lưỡi kiếm...

SI-MEN: - Sao! Lưỡi kiếm máu Rô-đri còn vấy đậm?

Đồ khốn nạn, còn dám ra mắt ta nữa, trời ơi!

Khi vừa giết xong người ta yêu quý nhất trên đời?

Hãy bộc lộ, tình ôi! Còn gì đâu đáng sợ!

Nén nữa mà chi! Thù cha đã trả!

Một nhát gươm thôi mà cho danh dự bảo toàn.

Tuyệt vọng cho tâm hồn, giải thoát cho yêu thương.

ĐÔNG XĂNG: - Bà bình tâm hơn...

SI-MEN: - Ngươi còn toan nói nữa?

Đồ vô lại, giết một anh hùng ta nâng niu yêu quý!

Cút ngay đi! Ngươi đã thắng chàng bằng phản bội đánh lừa!

Dũng cảm như chàng không thể nào thua.

Trước một gã bất tài như ngươi được!

Đừng hy vọng! Ngươi đã chẳng phục vụ gì ta hết!

Tưởng báo thù ta, ngươi cướp cả cuộc đời!

ĐÔNG XĂNG: - Ấn tượng lạ kỳ, không chịu lắng nghe tôi...

SI-MEN: - Ngươi còn muốn ta nghe ngươi ca ngợi

Công lao người đã giết chàng, có phải?

Muốn ta nghe, ngươi kể lại đầu đuôi
Mọi sự tình với nụ cười láo xược trên môi
Bất hạnh của chàng, tội ta, và của ngươi dũng khí?

LỚP VI

ĐÔNG PHEC-NĂNG – ĐÔNG ĐIE – ĐÔNG A-RI-AX
ĐÔNG XĂNG – ĐÔNG A-LÔNG-XƠ –
SI-MEN – EN-VIA

SI-MEN: - Tâu Kim thượng! Giờ đây không cần che đậy nữa
Điều dẫu cố tình không giấu nổi đức vua!
Con đã yêu! Người thấy rồi, nhưng để báo thù cha.
Con đòi xử một người xiết bao thân thiết!
Người đã thấy qua nỗi niềm cay nghiệt
Con đã đặt mối tình dưới bổn phận làm con.

Rô-đri chết rồi, con thay đổi tâm hồn,

Từ thù địch gắt gao thành người yêu đau đớn.

Mối thù ấy, con trả người đã cho con cuộc sống.

Nước mắt này con khóc kẻ con thương.

Đông Xăng đã giết con, khi tưởng giúp rửa hờn,

Và với kẻ giết mình, con trở thành phần thưởng!

Tâu bệ hạ, nếu lòng vua biết xót xa rung động,

Thì lệ này làm phúc miễn cho con:

Trả nghĩa Đông Xăng đã thắng cuộc vẹn toàn

Trong trận đó con mất người con thương mến.

Con xin để lại chàng mọi tư trang tài sản,

Đổi lấy một điều: con được tự do!

Trong một nhà tu, cho con được tha hồ

Đến hơi thở cuối cùng, khóc người yêu và thân phụ!

ĐÔNG ĐIE: - Bệ hạ thấy, nàng yêu, và không nghĩ mình xấu hổ,

Một mối tình chính đáng nhận công khai.

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Si-men! Người yêu chẳng chết đâu: con đã lầm rồi!

Thua trận đấu, Đông Xăng kể sai sự việc!

ĐÔNG XĂNG: - Tâu bệ hạ! Tính nông nổi làm trí nàng sai lạc.

Thần tới nơi tin kết quả cho nàng.

Người hiệp sĩ anh hào nàng những yêu thương

Tước vũ khí thần, đã mở lòng độ lượng:

Chàng nói: "Chớ sợ gì, ta muốn

Thà để trận này thắng bại bất phân

Hơn đổ máu một người chiến đấu cho Si-men.

Nay nhiệm vụ gọi về bên đức vua tôn kính,

Hãy thay ta kể lại nàng đầu đuôi trận đánh

Và nhân danh người chiến thắng, dâng nộp nàng gươm ngươi".

Tâu bệ hạ! Tới nơi, lưỡi kiếm đánh lừa người;

Thấy thần trở về nàng tưởng thần đã thắng.

Cơn giận bất thần đã lộ rõ mối tình sâu nặng,

Nàng xốc nổi, bừng bừng, quát mắng một thôi,

Không làm sao xin một phút giải lời.

Về phía thần, thua vẫn thấy tràn hạnh phúc,

Dù mối tình si có vô cùng mất mát.

Thần vẫn cứ yêu thất bại của mình,

Kết quả huy hoàng một mối tình trọn vẹn quang vinh.

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Hỡi con! Đừng hổ thẹn vì một mối tình cao đẹp,

Đừng tìm cách chối một nỗi lòng tha thiết;

Cái ngượng ngập đáng yêu này đừng quyến rũ lòng con:

Toàn vẹn tiếng thơm, bổn phận vuông tròn.

Cha con hả lòng, thù kia cũng vẹn,

Sau bao lần bắt Rô-đri vượt vòng nguy hiểm.

Thấy không con, trời xanh sắp đặt khác người!

Con đã lo cho thân phụ nhiều rồi.

Hãy nghĩ đến lo mình con một chút!

Đừng chống lại điều lòng ta đã quyết:

Chắp duyên lành với người con tha thiết yêu thương!

LỚP VII

ĐÔNG PHEC-NĂNG – ĐÔNG ĐIE – ĐÔNG A-RI-AX – ĐÔNG RÔ-ĐRI – ĐÔNG A – LÔNG-XƠ – ĐÔNG XĂNG – CÔNG CHÚA SI-MEN – LÊ-Ô-NO – EN-VIA

CÔNG CHÚA: - Lau nước mắt, Si-men và nhận lấy không buồn

Người chiến thắng từ tay công chúa.

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Đức Kim thượng rộng tình tha thứ

Nếu giờ đây đứng trước long nhan,

Lòng nặng kính yêu, con quỳ gối dưới chân nàng!

Ta không tới đây nhận phần chiến thắng,

Mà lần nữa tới đây vì nàng nộp mạng!

Thưa tiểu thư! Tình yêu của ta chân chính thật thà

Sẽ không cần vận dụng với ta.

Luật lệ đấu trường hay lệnh truyền của chúa thượng.

Nếu mọi việc vừa qua chưa đủ nhoà mối hận,

Nàng nói đi: bằng cách nào hơn thoả mãn được yêu cầu?

Dù phải so gươm với vạn vạn quân thù,

Dù phải lập chiến công ở tận cùng trái đất,

Dù phải một mình vây thành, đánh tan từng đoàn quân của giặc,

Lẫy lừng hơn những anh hùng trong truyện thần tiên

Mà tội tình này được rũ sạch trong tim,

Thì ta dám ra tay và có thể làm tất cả!

Song, lòng kiêu hãnh ấy nếu vẫn còn chưa thoả,

Nếu không giết kẻ gây thù là mối hận không nguôi:

Thì trừng trị ta đừng dùng sức con người:

Đầu ta dưới chân nàng, hãy tự tay thù kia rửa sạch!

Chỉ tay nàng có quyền thắng một cánh tay vô địch!

Hãy trả lấy mối thù mà không người nào trả được cho vơi.

Ta chỉ xin một điều: phạt ta bằng cái chết đủ rồi,

Đừng xoá bỏ hình ta trong niềm thương nỗi nhớ,

Nếu cái chết của ta giữ cho nàng danh dự,

Đáp lại tình này xin giữ bóng hình ta!

Mai sau dù có bao giờ

Xót thương số phận, thẫn thờ đôi câu:

"Ví chàng không quá thương nhau

Thì đời đã chẳng chôn sâu đáy mồ!"

SI-MEN: - Rô-đri chàng! Hãy đứng lên thôi!

Tâu đức vua, giờ đây người rõ lắm rồi:

Trót đã nói nhiều không lẽ nào nói lại...

Rô-đri có những đức tài không sao ghét nổi,

Và lệnh vua truyền ai dám không nghe!

Nhưng số phận con dù đã định một bề,

Chẳng lẽ trước mặt người tiến hành hôn lễ đó?

Khi người muốn con nén lòng tạm khuây nghĩa vụ,

Thì đạo công bằng người có thuận cả hay không?

Nếu Rô-đri trở nên cần cho đất nước non sông,

Có phải vì đáp công chàng đối cùng chúa thượng

Mà người con lại phải hoá thành phần thưởng?

Để muôn thu ôm mối hận giày vò

Đã nhúng tay mình vào máu của cha?

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Thời gian lắm lúc đã biến thành chính đáng

Bao giờ sự việc buổi đầu tưởng như tội nặng.

Rô-đri đẹp lòng con, con phải thuộc về chàng.

Nhưng dẫu hôm nay chàng chinh phục được con.

Ta sẽ vô tình làm cho thanh danh con xúc phạm

Nếu vội trao chàng món quà chiến thắng

Cuộc hôn nhân này hoãn lại chẳng làm sai

Một luật điều quen, tuy không định tháng ngày,

Vẫn đảm bảo với chàng lời con đính ước...

Nếu con muốn, hãy đợi một năm để lau dòng nước mắt!

Rô-đri chính lúc này vũ khí phải cầm tay!

Sau khi thắng giặc Mô trên bãi bờ này,

Lật đổ mưu đồ, đẩy lùi bước quân xâm lấn.

Hãy vượt biên thuỳ, mang trở lại chiến tranh qua nước chúng!

Thống lĩnh toàn quân ta và chiếm lĩnh đất đai!

Chỉ nghe danh Lơ Xít chúng run người.

Gọi con là chúa của mình và muốn đặt con vào ngôi báu.

Nhưng chiến thắng huy hoàng rồi, hãy vì nàng trung thành phải đạo,

Con trở về, sao cho xứng đáng với nàng hơn.

Bằng chiến công làm náo nức tấm lòng nàng.

Để chứng tỏ rằng đây; được lấy con quả là vinh dự.

ĐÔNG RÔ-ĐRI: - Để chinh phục Si-men, và vì đức vua phục vụ,

Lệnh nào ban mà cánh tay con chẳng quyết hoàn thành ?

Cách xa nàng, dù vạn ngàn gian khổ hy sinh.

Tâu đức vua, được hy vọng đã là tràn đầy hạnh phúc!

ĐÔNG PHEC-NĂNG: - Chờ mong ở chí quật cường,

Chờ mong lời trẫm yêu thương hẹn hò.

Người yêu đó mặn mà chung thuỷ.

Danh dự này chút nhẹ chưa nguôi.

Hãy tin ngày rộng tháng dài.

Tin lòng dũng cảm, tin lời quân vương!

HẾT

KIỆT TÁC SÂN KHẤU THẾ GIỚI

LƠXÍT

Tác giả: **COÓCNÂY**

Người dịch: **HOÀNG HỮU ĐẢN**

NHÀ XUẤT BẢN SÂN KHẤU

CÔNG TY MINH THÀNH - BỘ CHỈ HUY QUÂN SỰ

TP. HỒ CHÍ MINH

*

* *

Chịu trách nhiệm xuất bản

HÀ ĐÌNH CẨN

Chịu trách nhiệm bản thảo

NGÔ THẾ OANH

Biên tập

THẾ NGỌC

Trình bày bìa

NGÔ TRỌNG HIỂN

Sửa bản in

BAN BIÊN TẬP

In 500c khổ 14,5x20,5 tại Công ty In Văn hóa Sài Gòn
Giấy phép xuất bản số 93-2006/CXB/048-26/SK cấp ngày 25-1-2006.
In xong và nộp lưu chiểu Quý II - 2006.

Tủ sách Kiệt Tác Sân Khấu Thế Giới ra mắt bạn đọc là công sức của nhiều thế hệ Sân khấu nối tiếp sưu tầm, nghiên cứu, dịch thuật...có ảnh hưởng lớn không chỉ về sân khấu mà có tầm ảnh hưởng đến phát triển văn học nghệ thuật Việt Nam nói chung.

Từ các tác phẩm cổ đại với các tên tuổi hàng đầu về bi kịch và hài kịch bộ sách trải rộng qua nhiều thời kỳ rực rỡ của sân khấu thế giới như thời đại Phục hưng, Lãng mạn và Hiện đại... giới thiệu những kiệt tác chói sáng có sức sống xuyên qua nhiều thế kỷ của những nhà viết kịch kiệt xuất... Nhiều tác phẩm ra đời từ hàng ngàn năm trước nhưng tư tưởng và nghệ thuật vẫn đồng hành với các bạn đọc và khán giả hôm nay.

Tủ sách kiệt tác kịp thời ra mắt bạn đọc trọn vẹn 100 cuốn trong năm 2006, chào mừng những sự kiện trọng đại của đất nước.

Giá: 26.500đ